

«Gutten som ville vinne landet for Gud»

Hvilke diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier

Ann-Jeanette Pettrelli Koonings

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i Familieterapi og systemisk praksis

Antall ord: 25544

12.06.2020

Father and Son:

“How can I try to explain, when I do he turns away again.

It's always been the same, same old story.

From the moment I could talk I was ordered to listen.

Now there's a way and I know that I have to go away.

I know I have to go»

Cat Stevens.

Forord

Da setter jeg et punktum for at masteroppgaven er ferdig. Jeg vil takke noen personer som har vært med på denne berg og dalbanen og sørget for at jeg har hatt sikkerhetsbeltet på. Først og fremst vil jeg takke min gode mann, Wim. Hans støtte og tro på meg har virkelig fått meg igjennom turen. Du har vært ved min side i de bratte bakkene og de knappe svingene. Tekstmeldinger på veien og kjærlig støtte fra min datter Nathalie. Du har lenge vært en god samtalepartner. Jeg er rørt over hvordan denne turen har endrer meg hver dag i forhold til mor, far og bror. Hvordan dette studiet har hjulpet meg til å forstå noe nytt. Jeg vil også takke PIO-senteret i Oslo for at dere gir meg rommet å jobbe i. Videre vil jeg takke NRK Super som gir meg permisjon til å videreutdanne meg i et fag som opptar meg på samme måte som å være barne-tv regissør. Jeg bidrar stadig med nye perspektiver inn i regi-faget også. Jeg vil takke min veileder på masteroppgaven, Anne Øfsti. Du har fått meg til å stole på min egen prestasjon og være modig. Jeg lærte noe nytt hver gang du foreleste eller veiledet oss. Viljen og interessen har det aldri stått på. Du har utfordret meg, og sørget for at jeg har vært nødt til å reflektere over valg og innhold underveis. Jeg har stolt på deg hele veien. Du har inspirert meg til å handle det jeg vil leve. Medstudenter: Korona har gitt oss en helt spesiell tilværelse. Vi har nok ikke vært den støtten vi kunne ha vært for hverandre. Likevel har oppmuntrende små meldinger og ord vært gjort en forskjell. Det har vært nydelig å bli kjent med hver og en av dere. Jeg vil også takke VID Vitenskapelige Høgskole for verdifulle og lærerike år. Kollokvie gruppa med Jon Øyvind, Siril, Marianne og Hege. For en fin gjeng med god høyde under taket. Studieopplegget har vært krevende og jeg startet reisen med å sette meg på feil tog til Gjøvik i stedet for til Geilo. Det sier litt om hvordan jeg gikk baklengs inn i dette studiet. Jeg har en annerledes bakgrunn enn mange av mine medstudenter. Min klasselærer Tone Grøver har bidratt med kreative innspill og appellert til varme og latter. Takk for dine delinger. Jeg vil også takke Anders Torp som delte sin historie i pennen av Tonje Egedius. Jeg vil takke Adel Kahn Farooq som med sin roman har ønsket å gi unge et innblikk i en verden ikke alle av oss kjenner så godt fra før. Farooq har et vakkert samfunnsengasjement for tema om minoritet oppvekst, en oppvekst han deler med hovedrollen i boken. Tusen takk.

Oslo 11. juni 2020. Ann-Jeanette Pettrelli Koonings

Sammendrag

I denne kvalitative studien har jeg ønsket å undersøke sekterisme i et diskursivt perspektiv. Datamaterialet er tekstutdrag hentet fra to bøker. En ungdomsroman «To brødre» (2017) forfattet av Adel Khan Farooq, fortellingen er skapt fra et miljø Khan kjenner godt både med egne erfaringer og i forbindelse med filmskildringer av miljøet. En biografi «Jesussoldaten» (2017) forfattet av Tonje Egedius, boken er basert på intervjuer av Anders Torp. For å belyse valgt tema, ble problemstillingen som følger: Hvilke diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier. Jeg har operasjonalisert problemstillingen gjennom følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke språklige strategier er med å skape håp i de utvalgte tekstene?
2. Hvilke språklige strategier er med å skape tilhørighet i de utvalgte tekstene?
3. Hvordan er utenforskap med på å rekruttere til radikalisering i de utvalgte tekstene?

Ved hjelp av foucauldiansk diskursanalytisk metode kom jeg fram til 5 funn:

1. Sannhetsdiskurser. Sitatene bekrefter diskursen, at i sekteriske miljøer er det kun rom for egendefinerte absolutte sannheter. De er kritiske til naturvitenskap og forskning.
2. Frelsediskursen bekrefter en monoteistisk diskurs der man vil noe enhetlig for alle. Verden kategoriseres i et rasjonelt system. Du er enten frelst eller ikke.
3. Eksistensdiskurs bekrefter at mennesker søker tilbake til religion i nye variasjoner «Gud har flyttet inn». For fundamentalister både innen islam og kristendom handler dette om en protest mot modernitet fremfor den rette tro. Konservatismen blir det ekte progressive når alt annet akselerer.
4. Fremmedfryktdiskursen bekrefter polarisering mot miljøene og det gjenskapes i mediene gjennom å repetere diskurser om sekterisme.
5. Patriarkdiskurs om forventninger om at sønnene skal innfri fedrenes tankegods og oppfylle krav og forventninger som passer et maskulint kjønnsrollemønster. Forholdet til far speiler seg i forholdet til Gud.

Anne Kyong Sook Øfsti har vært veileder på denne masteroppgaven.

Nøkkelord: Sekter, religion, Foucault, FDA, diskursanalyse, diskurs.

Abstract

In this qualitative study, I have wanted to explore sectarianism in a discursive perspective. The data is text extracts taken from two books. An adolescent novel "Two Brothers" (2017) authored by Adel Khan Farooq, the story is created from an environment Khan knows well both with his own experiences and in connection with film depictions of the environment. A biography "The Jesus Soldier" (2017) authored by Tonje Egedius, the book is based on interviews by Anders Torp. To illustrate the chosen theme, the problem was as follows: Which discourses in and about sectarian environments contribute to an understanding of radicalization processes based on two young people's stories.

I have operationalized the problem through the following research questions:

1. What linguistic strategies are there in creating hope in the selected texts?
2. What linguistic strategies are involved in creating belonging in the selected texts?
3. How does outsiders help to recruit for radicalization in the selected texts?

Using Foucauldian discourse analytic method, I came up with 5 findings:

1. Truth Discourses The quotes confirm the discourse that in sectarian environments there is only room for custom absolute truths. They are critical to science and research.
2. The discourse of salvation confirms a monotheistic discourse where one wants something unified for all. The world is categorized into a rational system. You are either saved or not.
3. Discourse of existence confirms that people seek religion back in new variations "God has moved in". For fundamentalists in both Islam and Christianity, this is a protest against modernity rather than the right faith. Conservatism becomes the real progressive when everything else accelerates.
4. The foreign fear discourse confirms polarization against the environment and it is recreated in the media by repeating sectarianism discourses.
5. Patriarchal discourse on expectations that sons should fulfill their fathers' thinking and fulfill requirements and expectations that fit a masculine gender role pattern. The relationship with the father is reflected in the relationship with God.

Anne Kyong Sook Øfsti has been the supervisor on this master's thesis.

Keywords: Sect, religion, Foucault, FDA, discourse analysis, discourse.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	8
1.1 Problemstilling	9
1.2 Temaets relevans	9
1.3 Utvalg	9
1.4 Begrepsavklaring «sekt»	10
1.5 Hvordan er oppgaven bygget opp.....	11
2. TEORI.....	12
2.1 Postmoderne og poststrukturalisme.....	12
2.1.1 Sosialkonstruksjonisme	13
2.1.2 Makten i språket.....	14
2.1.3 Diskursteori og diskurspsykologi	15
2.1.4 Foucaults diskursanalyse	16
2.1.5 Subjektposisjoner	17
2.1.6 Gruppedannelser	18
2.1.7 Språkspill.....	19
2.2 Systemisk teori	20
2.2.1 Narrativ praksis og narrativ tilnærming.....	20
2.2.2 Systemisk tilknytningsteori.....	22
2.2.3 Triangulering.....	24
2.2.4 Teori om anerkjennelse	24
2.2.5 Kulturforskjeller mellom land	25
2.2.6 Relasjonen mellom forteller, forfatter og leser	25
2.3. Teori relevant for studiens tematikk	26
2.3.1. Hvordan kan vi forstå hvilke samfunnsforhold som spiller inn i en radikaliseringsprosess	26
3. METODE	36
3.1 Kvalitativ tilnærming	36
3.2 Diskursanalysens teoretiske fundament	36
3.3. Presentasjon av empirien	37
3.3.1. Jesussoldaten (2017)	38
3.3.2 Mine Brødre (2017)	38

3.4 Diskurs og diskursanalyse.....	39
3.5 Foucauldiansk diskursanalyse	40
3.5.1 Diskursive konstruksjoner	42
3.5.2 Større diskurser	43
3.5.3 Språkhandlinger.....	43
3.5.4 Plassering eller posisjonering	44
3.5.5 Praksis.....	44
3.5.6. Subjektivitet.....	45
3.6 Forskningsetikk.....	46
3.7 Forskningens relevans for familierapien	46
3.8 Studiens kvalitet, pålitelighet og gyldighet	47
4. ANALYSE OG DRØFTING	49
4.1 Hvilke språklige strategier er med på å skape håp i de utvalgte tekstene?	49
4.1.1 Sannhetsdiskurs.....	50
4.1.2 Frelsediskurs	52
4.2 Hvilke språklige strategier er med på å skape tilhørighet i de utvalgte tekstene?	55
4.2.1 Eksistensdiskurs.....	55
4.3 Hvordan er utenforskap med på å rekruttere til radikaliserings i de utvalgte tekstene?.....	62
4.3.1 Fremmedfryktdiskurs	62
4.3.2 Patriarkdiskurs.....	67
4.4 Oppsummerende refleksjon.....	72
5. AVSLUTNING	74
5.1 Oppgavens pålitelighet, troverdighet og overførbarhet	74
5.2 Hvilke funn fant jeg som svarer på problemstillingen.....	75
5.3 Selvrefleksjon og mangler ved oppgaven.....	75
5.4 Fremtidig forskning	76
Litteraturliste	77

1. INNLEDNING

I denne kvalitative studien gjennomfører jeg en foucauldiansk diskursanalyse av to litterære tekster om sekteriske miljøer. Jeg ønsker å undersøke utenforskap og marginalisering. Studien forsøker å bidra til en forståelse av hva som skjer med unge som lar seg radikalisere i vår tid. Hvordan blir disse fortellingene formidlet og på hvilke diskurser fremkommer i teksten.

Selv har jeg lenge følt en ambivalens i møte med karismatiske pinsebevegelser og sekteriske miljøer. Deler av min familie er pinsevenner, på den karismatiske måten. Jeg har til tider følt sorg i forhold til hvordan troen har påvirket livene våre i en negativ retning. Å fortelle at familien min er pinsevenner er noe jeg syntes har vært vanskelig i enkelte sammenhenger, da de negative diskursene er mange. Min beste venninne, gjennom førti år, hadde muslimske foreldre. Hun vokste opp i Oslo på sytti-tallet. Foreldrene var førstegangsinnvandrere og sterkt troene muslimer. De syntes for eksempel at jenter ikke trengte skolegang og praktiserte tvangsekteskap. Hun endte på ungdomshjem.

Hvor vanskelig er det å være endel av utenforskapet? Det er sorgen for kategoriseringen og polarisering som gir meg motivasjonen til å prøve å forstå sammenhengen. «Jesusoldaten» og «Mine brødre» er to bøker som handler om konflikten ungdommene opplever i systemet, familiens og om samfunnets forventninger.

Jeg ønsker å se på de sosiokulturelle betingelsene og innflytelsen disse ungdommene er en del av.

På familieterapistudiet ble det undervist om diskurser. Dette vekket min nysgjerrighet om hvordan språk og makt ligger implisitt i diskursene. Jeg begynte å reflektere over diskurser i «i mitt liv». Med utgangspunkt i egne erfaringer, og fra et vitenskapelig og samfunnsvitenskapelig perspektiv, tror jeg vi behøver flere stemmer som kan prøve å forklare hva som skjer med unge mennesker, som lar seg radikalisere. Noen former for nyreligiøsitet kan virke mer akseptert, mens andre religiøse minoriteter kan bli møtt med fordommer.

1.2 Problemstilling

Hvilke diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier.

Jeg har operasjonalisert problemstillingen gjennom følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke språklige strategier er med å skape håp i de utvalgte tekstene?
2. Hvilke språklige strategier er med å skape tilhørighet i de utvalgte tekstene?
3. Hvordan er utenforskap med på å rekruttere til radikalisering i de utvalgte tekstene?

1.3 Temaets relevans

Jeg har forsøkt å se på tidligere vitenskapelig forskning og gjennom litteratursøk har jeg ikke funnet forskning på området sett fra et familieterapeutisk perspektiv. I 2008 gjennomførte Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, forskning på religiøse grupper og bruddprosesser (NKVTS, 2008). Her fremkommer en del relevant forskning som jeg har valgt å ta med i denne studien. Jeg ønsker å undersøke diskurser om sekteriske miljøer med tanke på en framvekst av radikalisering av unge gutter. Beskrives i Justis- og beredskapsdepartementet, handlingsplan, 2014. Jeg mener derfor studien har relevans innenfor faget familieterapi og videre en samfunnsvitenskapelig relevans. Med denne undersøkelsen ønsker jeg å bidra med en forståelse av hva som fører guttene inn i en radikalisering, hvilken språklig retorikk er med å skape håp, tilhørighet og hvordan er utenforskapet med på å skape denne radikaleringen. Jeg skal se nærmere på hvilke tilgjengelige diskurser som viser seg i datamaterialet.

1.4 Utvalg

Kriteriene jeg stilte var at begge bøkene skulle handle om unge gutter som går gjennom radikaliseringsprosesser. Et annet kriterium var at bøkene skulle være utgitt omtrent på samme tid og ikke være eldre enn fire år. De skulle være skrevet i en norsk kontekst. Målet var å komme så nærme personlige erfaringer som mulig og at forfatterne hadde god kjennskap til tema de skrev om. Det var også viktig at bøkene hadde ungdommer som

målgruppe. Det for å sikre at det var aktuelt og for å se på hvordan tema blir formidlet til unge mennesker, både kulturelt og i sammenheng med problemstillingen. Bøkene hadde elever i ungdomskolen som målgruppe. Jeg fant en biograf om det å være medlem i karismatisk pinsemenighet, et miljø som jeg vil redegjøre for har klare sekteriske trekk. I tillegg fant jeg en roman som formidler historier fra et utsatt ungdomsmiljø i Oslo, der kriminalitet og radikaliserings er hovedtema. Forfatteren Adel Khan Farooq skildrer et miljø han har god kjennskap til både fra egne erfaringer og i arbeidet med dokumentarfilmer om miljøet. Både romanen og biografen er en form for iscensettelser av en fortelling, det er bare ulik form og sjanger. Biografien har status og rykte av å være tettere på «sannheten» men er den virkelig det?... og hva er sannhet?. Det er jo i så fall forfatterens subjektive sannhet. Romanen er sånn sett friere og har en annen form, men kan jo også avspeile en «sannhet».

1.5 Begrepsavklaring «sekt»

I følge Skoglund møter vi ordet sekt første gang i Det nye testamentet hvor apostelen Paulus beklager seg over at de første kristne blir beskyldt for å tilhøre en sekt (Apostlenes gjerninger). Allerede her betyr «sekt» en gruppe mennesker som ikke hører til, som er utenfor og som ikke passer inn. De omfattes med skepsis fra storsamfunnet. Eller som religionsoskologen Steve Bruce sier det: «sekt er en betegnelse vi bruker på religioner vi ikke liker» (Bruce, 1999 s.7). Innen sosiologi ble begrepet utviklet som del av en typologi for å skille kristne trossamfunn fra hverandre etter organisasjonsform. Inger Furseth og Pål Repstad påpeker dette i boken Innføring i religionsoskologi, begrepet «sekt» er en del av denne typologien, kjent som kirke-sekt-typologien, og sektbegrepet brukes ikke «nedlatende eller negativt, men nøytralt beskrivende» (Furseth og Repstad, 2003, s.163) gjengitt i Skoglund (2011 s. 22 og 23).

1.7 Hvordan er oppgaven bygget opp

I den første delen illustrerer jeg bakgrunnen for problemstillingen, videre presenterer jeg problemstillingen og temaets relevans, så en kort presentasjon av de to bøkene som denne litteraturstudien baserer seg på. Videre gir jeg en begrepsavklaring for begrepet «sekt». I kapittel to presenterer jeg teori som er relevant for oppgaven. I påfølgende kapittel tre, metodekapittelet, beskriver jeg ved hjelp av valgt metode veien til målet, ved å vise til overordnede og mer detaljerte metodiske valg. Innledningsvis beskriver jeg undersøkelsens epistemologiske ståsted. Videre viser jeg til valgt diskursivanalyse som metode for datainnsamling. I dette kapittelet gir jeg også en beskrivelse av diskursanalyse samt beskriver hvordan jeg er en del av undersøkelsen. I tillegg vises til forskningskriterier som pålitelighet, troverdighet og overførbarhet som danner grunnlaget for den kommende evalueringen av undersøkelsens kvalitet. Kapittel fire utgjør den største delen av forskningen. Her presenterer jeg det empiriske grunnlaget ved hjelp av sitater fra bøkene. Det er en presentasjon av analyse, funn og drøfting, jeg synliggjør min rolle som forsker ved egne drøftinger. I datamaterialet identifiserer jeg fem hoveddiskurser. Sitatene beskrives og analyseres og drøftes opp mot narrativ teori, systemteori og teori knyttet til temaet som teori om tilknytning, teori om annerkjennelse, teori om sekter, teori om ekstremisme og teori om polarisering. I kapittel fem ønsker jeg å gi en oppsummerende refleksjon. Her vil jeg vurdere undersøkelsens kvalitet, styrker, svakheter og begrensninger. Jeg vil også undersøke om jeg har svart på problemstillingen, samt løfte ideer om videre forskning.

Opgaven er delt inn i fem deler.

2. TEORI

I denne delen vil jeg presentere relevant teori for oppgaven. Teori som skal belyse min problemstilling:

Hvilke diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier.

Det teoretiske rammeverket bestemmer hvilke spørsmål som skal stilles, hvilke problemstillinger som skal utforskes, og hvilke metoder som skal anvendes (Thomassen, 2017, side. 106). Studiet har en sosialkonstruksjonistisk tilnærming som betyr å se språket som en skaper av en sosial virkelighet innenfor en kulturell kontekst eller diskurs. Tekstene leses og analyseres med allmenne generelle kunnskaper, som gjør oss i stand til å vurdere valg i den spesifikke situasjonen, kalles fronesis. Det er Aristoteles begrep om å knytte teori og praksis sammen. Thomassen trekker fram begrepet fronesis i forbindelse med måter å leve på. Det som bryter med normen blir lett sett på som umoralske verdier. Aristoteles begrep fronesis henviser til praktisk fornuft, skjønn, dømmekraft eller klokskap og innebærer at allmenne generelle kunnskaper tilpasses den konkrete situasjonen (Thomassen, 2017, s. 174).

2.1 Postmoderne og poststrukturalisme

Postmoderne er det som fulgte etter det moderne (Thomassen, 2017, s. 118). Det dekker et sammensatt felt for litteratur og kunstteori, begrepet er første gang brukt rundt 1960 tallet i USA innenfor kunst og litteraturteori. Det handler om kritiske tilnæringsmåter i forhold til modernitets filosofiske forestillinger «troen på fornuften, på vitenskapen og på fremskrittet». De postmoderne tenkerne hadde liten tro på at det eksisterte en sannhet. Espen Schaanning skriver at postmodernismen oppsto som en følge av at modernismen ikke lenger var tilfredsstillende som ramme å forstå virkeligheten (Schaanning 2000 s. 16 og 17.). Poststrukturalismen bereder grunnen for postmoderismen, som knyttes helt spesifikt til

narrativ teori og språkfilosofi. Det er en samlebetegnelse for en rekke retninger og teoridannelser som oppsto som en reaksjon mot fransk strukturalisme og den overdrevne tiltro til vitenskapelighet og muligheten til å nå eksakte og systematiske oppbygde kunnskaper og forklaringer (Shaanning 2000). Det betegner et teoretisk felt på tvers av tradisjonelle faggrenser som filosofi, litteraturvitenskap, sosiologi og psykologi. Derrida hevdet at alt bare var «tekst» og at virkelighet fortolkes og omfortolkes ut fra nåtidens kontekst. Eivind Røssaak sier at postmodernitet bør forstås som en post-totalitær tenkemåte(...) en filosofi som er særdeles velegnet for demokratiet (Thomassen 2017, s. 128, 133).

2.1.1 Sosialkonstruksjonisme

Fra 1950-tallet og fremover ble filosofer, kommunikasjonsteoretikere, historikere og sosiologer stadig mer interessert i språk som en sosial forestilling. Antagelsen om at språket gav et sett med entydige tegn til å merke interne tilstander og å beskrive ekstern virkelighet med begynte å bli utfordret (Willig, 2013, s. 125-128). Begrepet sosialkonstruksjonisme ble første gangen brukt i boka *The Social Construction of Reality* fra 1967.

Sosialkonstruksjonistisk tilnærminger holder seg kritisk til det som oppfattes som objektiv kunnskap og mener at synet på kunnskap alltid vil være bestemt av en kulturell og historisk kontekst. Videre vil sosialkonstruksjonistene hevde at det er direkte sammenheng mellom forståelse og sosial handling. Begrepet er et samlebegrep for flere samfunnsteoretiske teorier, der postmodernisme og poststrukturalisme utgjør sentrale begreper i diskursen (Johnsen og Torsteinsson, 2012 s. 34). Austins talehandlingsteori og Foucaults historiske studier av diskursiv praksis er viktige eksempler på et slikt tidlig arbeid. Imidlertid hadde psykologien forblitt relativt uberørt av denne intellektuelle utviklingen gjennom 1950- og 1960-tallet. På 1970-tallet begynte sosialpsykologer å utfordre psykologiens kognitivism og fokus på individ (for eksempel, Gergen 1973, 1989) og på 1980-tallet fikk «turn to language» et alvorlig fotfeste i psykologien (Willig, 2013, s. 125-128). Den amerikanske psykologen og filosofen Kenneth Gergen kritiserte konstruksjonistene for at de ikke tok på alvor hvordan mening dannes mellom mennesker, i sosiale felleskap, at vi måtte ta hensyn til at språk er mellom mennesker og en del av deres kultur og mening dannes i et sosialt felleskap. Han

innførte begrepet sosialkonstruksjonisme, som betyr at alle syn på kunnskap om verden alltid vil være bestemt av den kulturelle og historiske konteksten. Det er i den menneskelige praksis at vi konstruerer. Ingenting er «gitt på forhånd». Vi har ingen kjerne av noe «ekte», «stabilt» eller «autentisk». Menneskelige egenskaper er sosialt konstruerte fenomener i tid og sted. Den er skapt og opprettholdt av sosiale prosesser. Det vil si at syn på kunnskap om verden alltid er bestemt av den kulturelle og historiske konteksten (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Gergen hevder at uttrykket «vi kommuniserer, derfor er jeg» med rette kan erstatte opplysningsfilosofen Renè Descartes «Cogito ergo sum», «jeg tenker, derfor er jeg» (Jensen og Ulleberg, 2011, s. 84). I følge Michael White blir verdiene samfunnet oppdrar sine medlemmer med en del av deres egen selvforståelse, og de blir representanter for samfunnet med sitt eget liv (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 65). Du er ingen, men blir noen. Vi har likevel noen anlegg fordi vi viser tidlig i livet interesse for ansikter noe som er grunnleggende for vår etablering og utvikling av relasjoner. Relasjoner kan struktureres og gjennomføres på ulike måter og de stiller svært ulike moralske krav, avhengig av tid og sted. Hvor i verden er du født, til hvilken tid og hvem er dine omsorgspersoner. Sosialkonstruksjonister har et vanskelig forhold til realisme og dermed også til vitenskapen. De beskrives som relativister som mener at det ikke finnes standarder for objektivitet, sannhet eller rasjonalitet. De vil stille ontologiske spørsmål «hva slags verden kan vi leve i, og ved hjelp av hvilke kriterier kan vi avgjøre hvilken verden som er å foretrekke? Videre blir det da svært viktig å ha et kritisk blikk på temaer som undersøkes og avdekke hvordan den sosiale verden fungerer og hvordan den politiske fordelingen av makt finner sted. Makten kan være vanskelig å se, den kan ligge der bevisst (Lock og Strong 2014 s.31-33). Den narrative retningen innenfor familierapi bygger på sosialkonstruksjonisme.

2.1.2 Makten i språket

Foucault var filosof men også en radikal aktivist som praktisk engasjerte seg for de marginaliserte og undertrykte samfunnsgrupper, sammen med Derrida som hadde sitt fokus på «det andre i teksten» satte de fokus på det utestengte og marginaliserte. De var begge opptatt av å avsløre skjulte sosiale mekanismer der enkelte gruppers privilegier ble

oppretholdt og reproduert (Jensen og Ulleberg, 2011, s. 72). Dekonstruksjon betyr å ha en kontinuerlig spørrende og kritisk granskning av alle tatt for gitt sannheter i samfunnet. Dekonstruksjon er rettferdighet, sier Derrida (Thomassen, 2017, s. 133-134). Det vi tror vi vet må vi utfordre igjen og igjen. Det er etisk-politisk å respektere ulikheter, forskjeller og mangfold. Det handler om å avsløre undertrykkelsesmekanismer og skjult maktbruk i samfunnet (Thomassen, 2017, s. 133-134).

Foucault fremhevet hvordan begjær og makt uløselig er knyttet til diskursene og viljen til sannhet og eller ønsket om å utelukke sannhet (Øfsti, 2010, s. 117) «Jeg har noe å skjule, men det jeg har å skjule, tåler ikke dagens lys. Ikke fordi det jeg skjuler er så stygt, men fordi lyset er så grelt». Øfsti fremhever at det ikke er fortellingen i seg selv, men lytteren som har makten til å si om fortellingen var vakker eller stygg, rett eller galt (Øfsti, 2010, s. 117). Det er mange som har definisjonsmakt i samfunnet vårt, som blir sett opp til og beundret. Kanskje de er ledere i en menighet eller i en moskè. Foucault sier at typisk for den moderne makten er at den kontrollerer menneske til å bli sin egen kontrollør, sitt «eget politi». Det er mye makt i kunnskapen om normer for det «normale» og det som avviker fra det normale (Lundby, 2009, s.26).

2.1.3 Diskursteori og diskurspsykologi

Diskurs er en bestemt måte å snakke om og forstå verden på. (Jørgen & Phillips, 1999, s. 9). «Å vite er å vite det i termer av diskurs». Det er viktig å være bevisst hvilke diskurser som en selv er en del av og som er rådene for hvordan vi snakker om vårt samfunn. «Vi snakker, føler og handler ut fra de diskurser vi deltar i» (Øfsti, 2010). Diskurser viser seg ikke bare i historien, men også gjennom nåtidens kulturelle tekster som film, romaner, dikt, reklame og internett (Øfsti, 2010, s. 38). Vi må være bevisst på hvor ideene kommer fra. Dette er grunnlaget for språket vi bruker både offentlig og privat. Sannheter har sin eksistens innenfor diskurser, samt praksisene og forståelsene som produseres av og gjennom dem. Menneskenes sannheter er historisk og kulturelt situert i praktiske aktiviteter (Lock og Strong 2014, s. 319). Den måten vi snakker om verden på avspeiler ikke sannheten om verden, relasjoner eller vår egen identitet, men spiller en aktiv rolle i å skape og forandre

diskursene (Jørgensen og Philips 2019, s. 9). Vi lager oss konstruksjoner og hypoteser. Vi vil bli hørt på i kraft av våre historier. Vi vil rettferdiggjøre vår rett. De som har retorikken har en fordel og kan lett vinne sannheten. Michel Foucault fremhevet hvordan begjær og makt uløselig er knyttet til diskursene og viljen til sannhet og eller ønsket om å utelukke sannhet (Øfsti, 2010, s. 117). Vi må være kritiske til språkets virksomhet. Det er viktig å kjenne til de ulike assosiasjonen og den eksistensielle kunnskap. Det er viktig å se på de ulike narrative posisjoner klienten velger og bruker. Postmoderne terapiretninger er mest opptatt av hvordan individenes fortellinger uttrykkes og brukes av individene på frigjørende og begrensende måter (Øfsti, 2010). Det finnes uendelig mange diskurser i samfunnet og hvis vi ikke finner ord som gjør at vi passer inn i diskursen, føler vi at vi har et problem (Øfsti, 2010, s.16).

2.1.4 Foucaults diskursanalyse

Foucault var den som begynte å teoretisere rundt diskurser og utviklet en egen diskursanalyse. Han forsto diskursanalyse som en type arkeologi. Arkeologi er Foucault sin metafor for hvordan han «graver» ned i språket og fortid. Gjennom empiriske undersøkelser ble det utviklet teori og begreper. Foucault tenkning er røttene til diskursanalysen (Jørgensen og Philips, 2019). Diskursanalyse forutsetter forestillinger om at all kunnskap er konstruert, og analysestrategien kan ikke løsriives fra dette grunnlagssynet. Diskursanalyse er granskningen av hvordan vi skaper vår forståelse av verden (Jørgensen og Phillips, 2019, s. 9). Tradisjonelt deler man opp Foucaults forfatterskap i en tidlig arkeologisk fase og en seinere genealogisk. I det genealogiske arbeide utvikler han teorien om makt og viten. Makt er overalt i sosiale praksiser med den skal ikke forstås som undertrykkende, men man må se på hva som produktivt (Jørgensen og Philips 2019, s. 23). Alt vi vet og hvordan vi vet det, er formet av gjeldende diskurser i den tiden og de relasjonene vi lever i. Diskursene er med på å forme våre holdninger og historier. Vi blir født inn i en tid, en verden og en familie og stiller ikke spørsmål ved alle holdningene rundt oss. Det betyr at vi lett reproducerer de samme holdninger og oppfatninger om verden (Jørgensen og Philips, 2019).

2.1.5 Subjektposisjoner

Subjektposisjoner er sted å snakke ut fra, som gir de som formidler eller samtaler bestemte rettigheter i forhold til hvilke strategier de kan bruke og samtidig ha troverdighet (Johnsen og Torsteinsson, 2012 s. 238). Hvordan posisjonerer hovedkarakterene seg språklig? Hvor jeg står de i verden? Hvordan fortelles det om oppveksten og forutsetningene til disse guttene når vi tenker på at språket taler gjennom de. Subjektposisjoner er knyttet i diskurser. Hvor posisjonerer de seg? Hvor står de på grunnlag av diskursene? (Jørgensen og Philips, 2019, s. 24). Diskursene tilbyr de ulike måter å forklare seg selv på. Hvordan blir de sett på? Mange tenker «hvem er de egentlig?» men det er en kognitiv måte å tenke på.

Diskursanalysen vil vise at subjektposisjonen stadig er i endring og at de forskjellige posisjonene kommer i konflikt med hverandre. Hvordan posisjonerer de andre i historiene seg i en seg i motdiskurs?

Hvordan er det motdiskurser situerer seg i relasjon til den dominerende diskursen. Ingen som er pinsevenn snakker om hvorfor de ikke er pinsevenn?

Mening er noe vi gjør og noe som bor i handlingene våre. Vi og handlingene våre er åsted for interesser. «Hva gjør det du sier nå». Du forhandler og reforhandler med språket. Vi argumenter, unnskylder og legitimerer våre grunner til mening (Øfsti, 2010, s. 29). Vi lager et nettverk av mening som «Jeg er en ansvarlig person, derfor går jeg nå». Vi iscenesetter oss selv blant annet ved å referere til ulike «briller» som vi ser verden gjennom. Vi skaper handlingsalternativer for hvordan vi forstår en tekst eller samtale. Hvilken «stol» velger jeg å sette meg i som mottaker av eller formidler av en tekst. Setter jeg meg i barnas «skilsmisse stol» fordi jeg er skilsmisse barn. Eller representerer jeg yrket mitt som prest og følger en struktur av rettigheter og plikter. Kampen om betydningsdannelse er et viktig tema i diskursanalysen. Antagonisme er diskursteoriens begrep for konflikt. En slik konflikt kan være at man er pinse-venn og homofil i jobben som lærer på en skole som er kjønnskonservativ. Da sier vi at det oppstår et antagonistisk forhold mellom identiteter. Identitetene stiller motstridene krav til deres handlinger på samme arena. Antagonismer løses opp av hegemoniske intervensjoner som gjennom at man får innblikk i forskjellige posisjoner som kan gjensidig forhindre hverandre at det oppstår en konflikt, en antagonisme (Jørgensen og Phillips, 2019 s, 60-61).

2.1.6 Gruppedannelser

Innen en gruppe har individer flere identiteter og subjektposisjoner. I et meningsfelleskap når folk konstitueres som gruppe, fremheves noen identitetsmuligheter som relevante og andre ignoreres. Det er ikke slik at medlemmer av en karismatisk pinsemenighet kaller seg selv sektmedlemmer, men det er mennesker rundt som identifiserer medlemmene i gruppen slik eller får hjelp til å identifisere gruppen slik, for eksempel etter at de har brutt med meningsfelleskapet. Gruppedannelser kan møte motstand og ekskludering kan føre til å overdrive sitt ståsted. Som for eksempel store klistremerker med «Jesus er veien til livet» på bakruta i bilen. I Storbritania hvor mange mennesker som ikke var hvite, ble identifiseres for å være «sorte», uansett om de var kinesere, jamaicanere eller pakistanere. Mange «sorte» posisjonerte seg ved og ta den tildelte identiteten på seg, men hvor sort før var noe negativt, ble det nå «black is beautiful».

Man mobiliserte den gitte diskursive identiteten politisk og brukte den til å peke på at «sorte» hadde noen felles eksistensvilkår i det samfunnet de levde i.

Eksempelet er tatt fra en artikkel av Stuart Hall (1991) i (Jørgensen og Philips, 2019, s. 56-57). I dag er ikke «sorte», en gruppe på samme måte og det kan hende at «sorte» kvinner har mer tilfelles med hvite kvinner enn sorte menn. Man vil kategorisere på en annen måte, fra et feministisk perspektiv ville fokus legge vekt på hvordan vi deler opp kjønn.

Man lukker ute det som ikke er egenskaper som tilhører gruppen. Se for oss at en karismatisk leder i en menighet mange mener har sekteriske trekk også kan være forsker og være endel av en forskergruppe. Gruppedannelser er i den forstand politiske representasjoner. Gruppen har representanter som tydeliggjør gruppens rolle.

(Jørgensen og Philips, 2019, s. 59).

Antagonisme er diskursteoriens begrep på konflikt. Hvis en identitet kommer i konflikt med en annen identitet. Hvis et medlemskap i en pinsebevegelse kommer i konflikt med det å være elev på en ungdomsskole, oppstår en diskurskamp. Der to identiteter stiller motstridene krav til ens handlinger på samme arena og den ene diskursen står i veien for den andre identiteten blir det et antagonistisk forhold til hverandre. Anne Øfsti bruker eksempel som det å være homofil og samtidig jobbe som familieterapeut (Øfsti, 2010).

Hegemoni ligner diskurs men diskurser blir undergravd utenfra fra det diskursive feltet. Hegemonisk intervensjon er å lykkes, det er prosessen med overtalelsen gjennom artikuleringens kraft. Det vil si å overbevise i en prosess. Mens diskursene blir er resultatet av dette. Diskursanalysens oppgave blir da å avkle de strukturer som utgjør det vi ser på som naturlig. Man ønsker å vise fram at verden er et resultat av politiske prosesser med sosiale konsekvenser (Jørgensen og Philips, 2019, s. 60, 61). Det vil si at diskursene skaper en verden som ser sann ut for den som snakker, man identifiserer seg med gruppen og ser den sosiale virkeligheten utfra gruppens perspektiv. Man ser medlemmer av sin egen gruppe bedre enn medlemmer av andre grupper. Rasisme forstås som et eksempel på en slik gruppedannelse (Wetherell, 1996a). Når man kategoriserer seg som medlem av en gruppe uttrykkes sosial identitet fremfor personlig identitet. For å ha det godt med seg selv må man ha det godt i gruppen og man favoriserer sin egen gruppe. Dermed oppstår det konflikter mellom grupper (Jørgensen og Philips, 2019, s. 110 og 111).

2.1.7 Språkspill

I følge Wittgenstein (1953) finnes det ingen forbindelse mellom ordet smerte og smertetilstanden i et menneske. Det som bestemmer språkets betydning er hvordan språket brukes. Språkspill har familielikheter. Ved at vi bruker ordene sammen på bestemte måter som vi har blitt vant til tar vi i bruk et språkspill (Øfsti, 2010, s. 16,17). Når vi i terapi kan bruke uttrykk som å «snakke seg tom» så handler det om rester av religiøse språkspill. Der vi tidligere ba til Gud om å bli befridd fra onde tanker er terapidiskursen noe av den samme diskursen som «det hjelper å snakke om det». Den første terapeutiseringen kom med skriftingen til prestene. Derfor har mange språkspill i terapifeltet slekt til de religiøse språkspillene.

Språkspill handler om hvordan språket brukes innenfor diskursen. Jeg tenker på det som en «sjargong» eller fagterminologier. Opplevelsen av hva som er "virkelig" deles i språket og av dem som inngår i det språklige spillet, reglene utvikles og opprettholdes av de som deltar i spillet. Mening konstrueres og rekonstrueres. Familieliv eller venner er ikke konstant, det er stadig også i bevegelse og vi endrer måter å snakke på (Lock og Strong, 2014, s. 216-217). Et eksempel på et språkspill fra et pinsemenighets-miljø er hvordan de bruker ord som demoner. For å få tak på hva et uttrykk betyr, må man se på hvordan det brukes.

Språkspillene er det som gjør det mulig for oss å dele erfaringene våre med andre. Tidligere, i den romantiske tradisjonen var følelser og tanker de mest private og rene (det vil si ubesudlet) aspektene ved vår eksistens. Det var noe vi ville holde for oss selv. Utviklingen av det private språket kom med skriftliggjøring av forestillingsverden. Gjennom beskrivelser og speiling av andres følelser fikk vi tilgang til nye spørsmål. Vi kunne sammenligne våre tanker og følelser med andres tanker og følelser. Vi kan lese om usikkerhet og kaos i et menneskes liv men vi kan kun speile dette mot å gjenkjenne våre egen erfaring om samme tema. For hvis det ikke finnes noe felles grunnlag for å gjenkjenne og utrykke opplevelser hvordan kan vi da vite om vi har en spesifikk privat opplevelse. Følelsene forutsetter store mengder sosial eller kulturell iscenesettelse (Lock og Strong, 2014, s. 217).

Aristoteles var en av de første som begynte å snakke om forestillingsevnen. Vi kan sammenligne lys og mørke. Vi kan speile oss. Vi besøke andre tider og andre steder.

I denne speilingen kommer også den eksistensielle ensomheten. Den kom nettopp med skriftliggjøring av forestillingsevnen og behovene våre skapt.

2.2 Systemisk teori

2.2.1 Narrativ praksis og narrativ tilnærming

Innenfor psykologi og psykiatri er avvik og symptomer en underliggende lidelse eller tilstand hos personen, altså personen er problemet. I den systemiske tilnærmingen til psykoterapi endrer man fokus fra personen til relasjonen. Det som foregår mellom personene anses som en potensiell kilde til problemene og ikke nødvendigvis noe iboende i personen. Systemiske terapeuter er opptatt av å ikke patologisere eller marginalisere personene, men å jobbe med ressursene. Narrativ terapi handler om å fylle hullene og hjelpe til med å se flere erfaringer i historiene og lage tykkere historier ut av den negative selvfortellingen. Dette gjøres ved å løfte fram væremåter og handlinger som ikke passer inn i den negative identitetshistorien. Det handler om å fokusere på motstandshandlinger, se på kreftene og verdiene man mobiliserte i handlingen. Via en slik prosess å lage en rikere historie enn den umiddelbart tragiske som det fortelles om. Westmark sine teorier handler om å lete etter hva som kan

være et startskudd til å sette i gang samtalen der historiene til de unge ofte er preget av negative konklusjoner (Westmark, 2009, s. 21-22).

Narrativ tilnærming er historier om hva som har skjedd med konkrete personer i konkrete kontekster. Menneskene har hatt en strategi å forholde seg til både tid, prosess og endring. Det vil si at personens historie settes i inn i en sammenheng og i et forløp over tid. Det var Gregory Bateson og hans kommunikasjonsteorier som var den primære inspirasjonskilden til Michael White og David Epston. De benyttet narrative perspektiver i terapiprosessen for første gang (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 201). Det handler om en tilnærming som gjelder tilskrivelse av mening som en prosess. Hvordan lager vi mening om det som skjer med oss. Vi er de historiene vi forteller om oss selv (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 199). I følge den amerikanske psykologen Jerome Bruner (1915-2016) har mennesket et naturlig anlegg for å organisere liv og virke gjennom narrativer. Vi orienterer oss i livet ved å fortelle historier og lytte til andres. Slik dannes en forståelse av oss selv og verden (Bruner, 2002). «Å gi erfaringene et narrativt hjem» (Spence 1984). En narrativ forståelse om seg selv utvikles alltid sammen med andre (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 35-36).

2.2.1.1 Tynne identitetskonklusjoner

Michael White (2006) har brukt beskrivelsen «tynne» identitetskonklusjoner for å beskrive identitetsfortellinger der sammenhengen mellom delene og helheten i fortellingen er mangelfull og der konklusjonen i narrativt perspektiv er lite sannsynlig (Holmgren 2010 s. 34). For å bidra til at identitetshistoriene skal bli rikere må vi rette blikket mot emner som ikke kan forstås i lys av «problemene». Fortellingene våre handler ofte om de dagene i livet som krever en forklaring og ikke om det trivielle som også er en del av livet er. Det er når vi begynner å få problemer i livet at historiene om oss begynner å bli tynne og problemmettet. Trivielle historier går tapt for ofte er det «problemhistorien» vi får oppmerksomhet på (Lundby 2009, s.12 og 13).

2.2.1.2 Teori om traumer

Når man ikke klarer å få de traumatiske hendelsene til å gi mening etterlater traume en negativ ikke reflekterende meningsbeskrivelse. En slags selvoppfyllende profeti for

personens identitet og i videre liv at «sånn er det bare». Gamle traumer blir forklaringer og gir mening for framtidige hendelser. Det blir en slags selvoppfyllende profeti for livet og identiteten (White, 2008) gjengitt i Holmgren (2010 s. 10). De unge kjemper for å være endel av felleskapet og ikke være utenfor. Man ender i enkle forklaringer som at «det er sikkert fordi jeg er kristen» eller «fordi jeg er muslim» at ingen liker meg.

2.2.2 Systemisk tilknytningsteori

Psykoanalysen og familierapifeltet har hatt tydelige skiller i utviklingen av de nye perspektivene innen familierapifeltet. Familierapien konsentrerte seg om de kompliserte samspillmønstrene mellom mennesker. I dag er dialogen mer samarbeidende mellom disse to tradisjonene (Johnsen og Torsteinsson 2012, s.3). Nathan Ackerman også kalt «the grandfather of family therapy og mange terapeuter etter han som Mara Selvini Palazolli i Milano var opptatt av pasientens opprinnelsesfamilie. Det vi kaller tredjegerasjonsperspektivet. Familierapeut Helm Stierlin, ble opptatt av dette i arbeid med ungdom og deres løsrivelsesprosesser (Johnsen og Torsteinsson 2012, s.25). Hans familiedynamiske modell kjennetegnes ved fem perspektiver, interaksjonsmønstre, binding og utstøting, relatert individuering, delegering, flergenerasjonsperspektivet og systemperspektivet. Binding og utstøting ble utviklet for å forstå seperasjonsprosesser mellom foreldre, barn og ungdom. Interaksjonsmodellen beskriver den gjensidige påvirkningen, at barnet er ikke et passivt offer men påvirker også sine foreldre (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s.87). Individuering handler om hvordan utviklingen av egne tanker og følelser og om evnen til å kunne skille disse fra andres tanker, følelser og behov. Dette er en forutsetning for utvikling av autonomi. Mangel på autonomi kan føre til symbiose. Minuchin kalte slike familier for sammensmeltede familier. Et uoppgjort regnskap med opprinnelsesfamilien kan resultere i konflikter i neste ledd. Man repeterer en ubalanse mellom å gi og få. Familier er bundet sammen av lojalitetsbånd og kravene kan bli store og forventningene urimelige hvis det ikke er balanse i forventningene til andre. Man risikerer å miste innføling med andres følelser. Man forventer det samme av sin sønn som sin far forventet av seg (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 82,85,87).

Tredjegerasjonsperspektivet handler om at konflikter kan gjenta seg fra generasjon til generasjon. Hvordan man er som far kan henge sammen med hvordan man selv ble

behandlet av sin egen far. Hvis båndene ikke var sterke nok kan pendelen svinge i neste ledd og man skaper et symbiotisk forhold til sin sønn. Det handler om å utforske følelser.

Transaksjonsmodell for utvikling handler om at barnet ikke er et passivt offer, men påvirker også sine foreldre. Delegering er et sentralt begrep i Stierlins modell og handler om å bli gitt oppdrag, være betrodd, være utpekt. Det er kjernen i dette er lojalitetsbånd og som binder den delegerte til oppdragsgiver. Den som delegerer er den som gir anerkjennelse, ros og ris. Ved å bli delegert oppgaver kan livet få både mål og mening, men hvis oppgavene som tildeles er i utakt med evner eller behov kan forventningene bli for store. Det kan handle om å videreføre drømmer man selv drømte ved å forsøke å realisere drømmene gjennom barna sine. Det kan oppstå angst for løsrivelse. Stierlin så i sitt arbeide med familien at en slik løsrivelsesangst kunne handle om traumatiske tap over flere generasjoner (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s.88). Arlene Vetere mener at det å integrere tilknytningsteori og systemisk terapi hjelper mennesker til å benevne og regulere emosjoner. Å forstå egne emosjoner, tolerere og reflektere over seg selv gjør oss bedre i stand til å forstå andres emosjoner (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 91- 92). Lars Smith og Stig Torsteinsson hevder at ingen faktor eller forhold kan predikere fremtidig negativ utvikling eller atferd bedre enn utrygg tilknytning. Uansett hvor direkte involvert barn er i voldsepisodene, har det alvorlige konsekvenser for barns utvikling å leve med vedvarende høyt konfliktnivå. I situasjoner hvor foreldrene «mister» foreldrekompetansen, vil mange barn søke å ivareta sine foreldre for å bevare sin tilknytning eller søke andre tilknytningspersoner. Barn er avhengige av andre voksne og er villige til å gjøre mye for å bevare sin relasjon til de voksne (Vetere & Cooper 2005) gjengitt i (Middelborg, Lilledalen, Walther Tindeberg, Solevåg, Lang ,2007, s. 292-311).

2.2.3 Triangulering

Når ungdom opplever konflikter mellom foreldrene og må velge side oppstår det triangulering. Alianser og triangulering kan bidra til problemutvikling hos de unge. Et eksempel er skilsmissebarnet, der barnet blir brukt mellom foreldrene og foreldrene ikke snakker direkte sammen. Blir ungdommene gående mellom foreldrene som har konflikter øker den emosjonelle reaktiviteten hos ungdommene, de utvikler seg ikke i takt med egne behov. De unge blir gående med en høy emosjonell aktivering. Det oppstår problemer når man har dårlige tilknytningsrelasjoner til en av foreldrene eller i verste fall begge (Johnsen og Torsteinsson, 2012 s. 104 og 105).

2.2.4 Teori om anerkjennelse

I følge Axel Honneth tilstreber mennesket seg anerkjennelse med hensikten om å opprettholde og skape seg en egen identitet, på det grunnlaget gjør vi mennesker avhengige av hverandre. Honneth (2008) viser til Hegel sin teori som mener at de som opplever fravær av anerkjennelse ville gå i kamp for å oppnå det. Mennesker er dermed prisgitt andre mennesker. Det kan handle om å oppleve seg verdsatt i nære relasjoner og ha sterke følelsesmessige bånd mellom få mennesker. Den affektive bindingen i relasjonene er avhengig av en fintfølelse balanse mellom selvstendighet og avhengighet. Denne type anerkjennelse skaper selvtillit. Rettslig anerkjennelse innebærer at mennesket oppnår rettigheter, sosial respekt og aksept når det forholder seg til gjeldende normer, regler og forpliktelser. Det bidrar til selvrespekt i følge Honneth. Sosial verdsetting handler om forventninger til at individet, i dette tilfelle ungdommen. At ungdommene med sine egenskaper vil kunne yte noe for andre og til fellesskapet. Blir de unge møtt på dette utvikles selvverdsettelse (Honneth, 2008). For å motta sosial støtte er det ikke nødvendigvis nok å oppleve å ha tilgang på den. Det er også nødvendig å vite når en kan be om sosial støtte. En god del kan oppleve at det kan være vanskelig å be om sosial støtte når en trenger den (NKVTS, Vold i oppveksten, 2019, s.111).

2.2.5 Kulturforskjeller mellom land

Vi må se på hvordan religiøse eller kulturelle leveregler fra opprinnelseslandet kan være knyttet til holdninger. Ingelhart (1977) hevdet i boken *The Silent Revolution* at verdiene endres lite etter ungdomstiden og dermed er det et generasjonsfenomen. Det som preger deg i oppveksten legger føringer for videre verdivalg (Ellingsæter og Widerberg, 2012, s.103-104). Andre hevder at både den enkeltes livsfase som alder eller skifte av sosiale roller gjennom eksponering av nye praksiser, og betydningsfulle hendelser, som 22. juli, kan lede til at den enkelte utvikler nye verdier (Hellevik, 2002, Bolzendahl og Myers, 2004). De fleste legger til grunn at verdiendring både på individ og samfunnsnivå tar tid (Ellingsæter og Widerberg, 2012, s.269). Et klasseperspektiv på familien dreier seg ikke bare om økonomisk fordeling mellom familier men om kulturelle praksiser og samfunnets verdsetting av dem, blant annet gjennom de normer som ligger til grunn for familiepolitikk (Ellingsæter og Widerberg, 2012, s.103-104).

2.2.6 Relasjonen mellom forteller, forfatter og leser

Hvor sterk stemme har denne kulturen det fortelles fra? Jesussoldaten er forfattet av Egedius som er journalist i A-magasinet i VG. Ønsker hun å bekrefte diskursene om «sektarisme» i samfunnet. Det skriftlige får status som sant, virkelig og gjeldende. Slik blir tekster både konstitusjon og navigasjon. Når jeg leser «Jesussoldaten» og «Mine brødre» er min egen historie med meg i alle mine fortolkninger av teksten. Når det gjelder hva jeg husker av tekstene etter første gjennomlesing er der teksten traff meg, enten at den bekrefter noe jeg kjente igjen i fra eget liv eller der den lærte meg noe nytt. Jeg og teksten er i stadig bevegelse. Alt jeg fortolker, fortolker jeg utfra mine tilgjengelige diskurser. Jeg fyller inn forståelse av ord som ensomhet med mine egne erfaringer om ensomhet (Lock og Strong, 2014 s.216). Forfatter i Jesussoldaten, Tonje Egedius, gjengir Anders Torp sine fortellinger basert på intervjuer. Hvilke meninger hun igjen legger i det hun har blitt fortalt tolkes ut fra Tonje Egedius sine diskurser. Farooq som har laget historien i Mine Brødre baserer sine diskurser på erfaringer fra miljøet han selv vokste opp i.

Avstanden blir ennå større mellom den som har skrevet og den som leser hvis det i tillegg er avstand i tid, rom og kultur som når man leser skrifter som er skrevet for mange hundre år siden, som bibelen eller Koranen. Relasjonen mellom den som forteller, den som skriver og den som leser er også konstruert. Handling kan beskrives på uendelig mange måter og grunnlaget for beskrivelsene er et nettverk av fortolkninger, i tillegg blir beskrivelsene identifisert og fortolket på like mange måter som det finnes forfattere og lesere. Nettopp derfor er det umulig å bestemme hvilken fortolkning som er den riktige (Hårtveit og Jensen, 2004, s. 60 og 61).

2. 3. Teori relevant for studiens tematikk

2.3.1. Hvordan kan vi forstå hvilke samfunnsforhold som spiller inn i en radikaliseringsprosess

Dette var de følgende punktene de kom fram til i sekt-rapporten fra 2008.

- Sterke og karismatiske ledere som sitter på den eneste sannheten.
- Det er tydelige murer mellom gruppen og samfunnet rundt.
- Verden og skriften forstås i absolutte sannheter.
- Det er ikke rom for kritiske spørsmål og tvil.
- Medlemmene kan bli satt under press for å bekjenne synder og svakheter.
- Det bedrives åndelig sensitivitetstrening og medlemmene blir gjerne beskrevet som «leirklumper som skal brytes ned for at Gud skal kunne forme noe nytt i mennesket».
- De blir «hjernevasket». Det kan også være et sterkt press for å «passe inn i Guds byggverk».

Gjengitt i rapporten: Religiøse grupper og bruddprosesser, kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov (Audhild Skoglund, Arne Tord Sveinall, Majken Paulsen og Inger-Lise Lien, 2008).

2.3.1.1 Teorier om hjernevask

Andre sider av teorier om at ungdom blir «hjernevasket» formidler Furseth og Repstad fire ulike årsaker til, det de mener er hjernevaskmodellens popularitet. De mener den fyller medienes dramaturgiske krav og skaper spennende fortellinger «om kampen mellom uskyld og ondskap». Der er drama der onde mennesker «kaster seg over intetanende og uskyldige ofre». De mener videre at den bidrar til å redde ansikter for tidligere medlemmer og deres pårørende, især ved å bortforklare interne årsaker til familiebrudd. Den bidrar til å skyve skylden over på en ekstern aktør, nemlig «sekten». I tillegg kan konkurrerende religiøse organisasjoner markedsføre sin egen versjon av hjernevask som demonbesettelse eller lignende, eller ivrig støtte opp om den populærpsykologiske modellen for å angripe andre religiøse grupper (Furseth og Repstad 2003, s 183) gjengitt i rapporten, Religiøse grupper og bruddprosesser, kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov (Skoglund, mfl., 2008).

2.3.1.2 Sekter

Folklorist Audhild Skoglund gir ut boken «Sekter» i 2011, der hun kritiserer at sekt representerer en overforenklet og fordomsfull stereotyp som plasseres på et utall forskjellige religioner. Ordet sekt dehumaniserer religionens mennesker og barna deres, skriver hun. Det indikerer sterkt at disse menneskene er avvikere, de ses om gale hjernevaskede, narret av sine ledere fordi de var på jakt etter holdepunkter i livet. Lederne drives av penger, makt og sex (Skoglund 2011, s.18). Hun mener at demoniseringen av sektbegrepet kan føre til overgrep og vold mot religiøse minoriteter. Skoglund ber oss respektere at for mange er dette grunnleggende måter å forstå verden på og sin egen plass i den. Religionskritikk er viktig, men løgner og konspirasjonsteorier, hat og umenneskeliggjøring er farlig hvis den ikke blir motsagt. Hun stiller spørsmålstegn med hva vi gjør når vi setter merkelapp på mennesker som undermennesker som lar seg narre. Sektdebatten startet på 60-tallet under hippietiden. Der unge mennesker kritiserte krigen i Vietnam (Skoglund, 2011, s. 264).

2.3.1.3 Trosdiskurser

Ofte handler diskusjoner om tro, om hva som er sannhet. Naturvitenskap eller Gud. I boken «svar på tiltale» skriver Bjørn Are Davidsen (2012), om gode grunner til å tro. Han refererer i boken til noe han hørte bli sagt «Intelligente mennesker tror heldigvis ikke på Gud».

Diskurskampen om vitenskap opp mot gudstro er ikke relevant i følge Bjørn Are Davidsen, fordi troen tilhører følelser og tradisjoner. Ikke fornuft og tenkning. Han bruker et eksempel fra et kristent jødisk tankesett der man snakker om troen på en Gud som har lovet å være trofast i «holde universet oppe hvert sekund». Den skapte naturen er regelmessig og den gjentar seg. Når en gjør et eksperiment har man begrunnet tro på at naturen vil følge samme regler hver gang og i en slik kontekst vil en finne empirisk vitenskap meningsfull og mulig. Samtidig har det en annen effekt. Nettopp fordi jeg tror at naturen er regelmessig, gir det mening å snakke om mirakler. Prinsipielle og avgjørende impulser i troen gav grunnlag for det vi i dag kaller moderne vitenskap. De gjorde det mulig. Selv om troen blir av mange oppfattet som verken relevant eller rasjonell, da tenker vi at vitenskapelig viten er reel viten. Noe postmoderne vitenskapsskeptikere også ville vært kritiske til. Siden viten også er en konstruksjon av noe.

Enkelte mener at karismatisk kristne står for etiske eller politiske meninger samfunnet ikke kan akseptere fordi trosretningen minner om overtro med fokus på mirakler.

Noe som igjen ikke appellerer til fornuft eller følelser. Dette blir da et lavinteresseprodukt for noen, men nye religioner er i vinden i Norge selv om en del avviser kristen tro (Davidsen, 2012, s. 9-10 ,34 - 35).

2.3.1.4 Patriark, far, Gud og Allah

Jeg har funnet lite om far-sønn-relasjonen i familieterapien. Salvador Minuchin er et eksempel på en terapeut som jobbet med unge gutter som hadde havnet på kanten av samfunnet. Han arbeidet med alle slags nasjonaliteter og ble opptatt av kulturforskjeller og hvilke muligheter guttene hadde. Han begynte å jobbe med gategutter og ville hjelpe guttene til å reise seg og ikke repetere den sosiale arven. Minuchin var opptatt av den sosiale konteksten familien levde i og familiesamspillet. Hvis det var mangel på selvdifferensiering kunne det føre til symbiose og familiene kunne bli sammensmeltet som

kunne føre til vanskeligheter med å skille egne tanker og følelser fra andres tanker og følelser (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s.85-86). Murray Bowen arbeidet med å kartlegge mønstre som holder et individ fast i fortiden og arbeidet med opprinnelsesfamilien. Ivan Boszormenyi-Nagy mente familien kunne sammenlignes med en regnskapsbok, hvor regnskap ble ført over generasjoner. Det handler at man forventet det samme av sine barn som man gav sine foreldre (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 86-87).

Det er gjort studier i religionspsykologi på betydningen av farsrelasjon og gudsbilder. I Freuds religionsteori framkommer det at troen er forankret i elementære drivkrefter. I følge han representerer far en overveldene stor og potensiell truende makt, samtidig som han er en forlokkende kilde til beskyttelse trøst og trygghet. Den konfliktfylte relasjonen mellom barn og far lokaliserer Freud som gudstroen og gudsbildets psykologiske opphav. Disse følelsene blir prosjisert ut på en imaginær «himmelsk far». Slik forvandles og «objektiveres» grunnleggende relasjonelle og intrapsyriske prosesser seg til kraftfulle og religiøse forestillinger og gudstroen gir trøst i mennesket. Guds makt speiler menneskets avmakt og i gudsrelasjonen overviner kjærligheten frykten. Freud mente det var en projeksjon på kosmisk nivå av en høyst jordisk virkelighet, mennesket ønske om beskyttelse. (Danbolt, Engedal, Hestad, Lien og Stifoss-Hanssen, 2014, s. 81 og 82). Religiøs symbolbruk kan bidra til at man i større grad evner å forholde seg til en kompleks og ambivalent verden eller den kan bidra til det motsatte ved å gjøre verden entydig og enkelt å forholde seg til. Hvis gudsforståelsen fremstår som ambivalent som en lunefull og vilkårlig Gud, er de eneste som kan finne en slik gud troverdig, de som er vant til at den beskyttende forelder selv er en lunefull og vilkårlig aktør deres liv. (Danbolt mfl., 2014, s. 60 og 61). Så egenarten i denne type erfaringer knyttes til barnets bestemte opplevelser i forhold til far (Danbolt mfl., 2014, s. 93).

Forskningen har vært opptatt av hvordan far utgjør sitt farskap og finner skiftende betingelser opp igjennom historien. Hva som har vært gode fedre har vært i endring i historien. Hva som er normalt og ikke passende er noe «vi» kan bli enige om. Samtidens logikk skaper rammer for hvordan ett tema kan snakkes og skrives om.

I følge professor i kulturstudier Trine Annfelt så kan det få alarmerende konsekvenser for «barn fra farløse hjem». Hun mener større risiko for atferdsproblemer og rusmisbruk, for å

droppe ut av skolen eller havne i fengsel. Det er generell økt betydning av menn i barns hverdag og at fars posisjon må styrkes (Annfelt, 2008 s. 49,42-58).

2.3.1.5 Det terapeutiske etos og religion

«Gud» var tidligere en garantist for sannhet (Madsen, 2017, s. 43). Gud er død! Gud forblir død! Og vi har slått ham ihjel» (Nietzsche 1997 s.126) Fredrich Nietzsche spådde at en dag skulle psykologien bli dronningen av vitenskapene og den menneskelige psykologi var historisk og kulturelt bestemt og derfor foranderlig. Freud på sin side søkte naturvitenskaplige universelle lover for den menneskelige syke og «Guds død» åpnet veien for nye fortolkninger. Menneske har blitt guddommeliggjort i og med at det er blitt fullstendig selvstilstrekkelig. Selverkjennelsen er ikke lenger en vei til «Gud» men en vei til selvet (Sørhaug,1996) gjengitt i Madsen (2017, s.44).

I følge Freud kunne ikke religionen lenger forme og tøyte karakteren, eller bry og plage mennesket å gi de angst. Derfor håpet Freud at hans vitenskap, psykoanalysen, ville bidra til et alternativ til de historiske verdensreligionenes behandling av angstproblemer. Det var et verdikollaps på den tiden som Freud kalte «et moderne begrep for den dannede troen på at de sentrale fortrenningene innskrevet i kroppen er sivilisasjonens nevroses» Verdikrisen ble en nevrosekrise (Madsen 2017, s. 42-46).

Det som skulle drive mennesket til å maksimere livet og innsatsen ble psykologi, selvrealisering, selvutvikling, nye religioner og Gud i menneske. Alt er i følge Madsen en religiøs rest. Kravet til yrkesetikk og målbevisst innsats oppsto egentlig ut fra målet om å øke Guds ære på jorden gjennom asketiske strategier. Den harde arbeidene var en av Guds utvalgte til evig liv og arbeidet ble ledet av en indre overbevisning, et selvstendig kall. Weber mener målet var kapitalismen og at det er sammenheng mellom psykologien og protestantismens etikk. Hvis man betrakter religion psykologisk, som en måte å orientere seg i verden på, er det ikke så søkt å se på en retning innover i selvet og en retning ut mot Gud i himmelen som to forskjellige utgaver av de samme meningssøkende prosessen. Med et meningsbærende rammeverk. Opprinnelig representerte Gud en absolutt transcedens overfor alt det skapte. Gradvis anlegges en indre dialog med Gud, gud trekkes mot jorden, det leder fram til vår egen tid hvor sekulariseringen av trosbekjennelsen fullbyrdes en kontinuerlig indre dialog med oss selv (Madsen 2017 s. 36)

Habermas med flere har betegnet perioden vi lever i som post-sekulær. Oppvåkningen av religionens tilbakekomst i form av nyreligiøsitet. Spørsmål om det kan svekke det terapeutiske etos til fordel for en tilbakevending av tradisjonelt sett kollektiv religiøse verdier. Det «profane» tar mer plass enn «det hellige», nye religioner kretser rundt det individualistiske etos.

Det er relevansen til troende mennesker som er definerende karakteristikk i følge Lynn Revell (1996) Kristendommen har blitt tilpasset det post-religiøse samfunn som også er drevet framover av kapitalistisk modernisering. Seksti og syttitallets alternative orientering med nye impulser i en miks av Californias hippie-bevegelse, østlig religion og vestlige verdier kom inn for fullt og for første gang ble nordmenn eksponert for alternativer til kristentro i stor skala. Den konkurransen skremte kirken i følge Aadnanes i et intervju med Vårt land (Huseby, 2016, Vårt land, 30. september). Trehundre år tidligere kunne man for første gang se at troen ble inderliggjort og redusert til en personlig dialog med «Gud» eller sitt eget selv. Dette var et brudd med den religiøse tradisjon som kun var innrettet mot kollektive og institusjonelle riter. Psykologi i et slikt perspektiv er kanskje bare forlengelsen av den individualiserte kristendommen, at fokus blir noe personlig fremfor noe kollektivt. Det er særlig i protestantiske land at psykologi har størst utbredelse (Madsen, 2017, s. 61 og 62). Mange mener at vitenskapen og fornuftens vei til sannhet er oppgitt og at den eneste veilederen til sannhet finnes nå i selvet (Revell,1996). I Norge er det gjort undersøkelser på at mer enn 30% mellom 18 og 34 år, hvor de unge har sin egen måte å være i kontakt med Gud på. De definerer seg som ny-åndelige men ikke som religiøse. Noen mener det foregår en ny-sakralisering med en stigende ny-åndelighet i befolkningen. Bauman (1998) betrakter nyreligiøsiteten som et utslag av den fundamentale usikkerheten som brer seg i forbrukersamfunnet. Bauman hevder at tendensene til ny-fundamentalisme må forstås som et moderne fenomen utsprunget fra postmodernismens gleder og sorger. Den moderne utvikling er preget av usikkerhet ved menneskelige eksistens og med krav om å tilpasse seg mer selvdreven autonomi. Kunsten i å velge handler om å unngå fare. For å unngå fare trenger vi rådgivning. Denne postmoderne usikkerheten skaper ikke behov for religion men for identitetseksperter. Ny-fundamentalister innen kristendom og islam er de som er ute av stand til å utnytte alle mulighetene fordi de ikke har tilgang til de i følge Bauman, han bruker begrepet «de utilfredstilte konsumentenes bitre erkjennelse». Det menneskelige individet er ikke selvtilstrekkelig eller fullstendig selvforsynt. Bauman hevder at fundamentalismen som

vi ser innen de store religionene i dag er «barn av» de postmoderne og markedsstyrte samfunnet. Det må forstås som et botemiddel mot den risikofylte friheten.

Fundamentalismen i dag både innen islam og kristendom handler ikke primært om den rette tolkning av skrift, eller av en religiøs tradisjon. Det må forstås som et moderne fenomen. De religiøse aktørenes identitet er først og fremst grunnlegges i opposisjon til sentrale trekk ved moderniteten (Revell 1996). Roy (2004) svaret på fundamentale spørsmål som «hva er islam» blir dermed individuelt. Dermed blir selvet og individuell tro garantien for sannheten, ikke religionen og felleskapet (Madsen, 2017, s. 67-69).

2.3.1.6 Tvilen har sunket i kurs

I følge den danske psykologen og forfatteren Svend Brinkmann lever vi i et risikosamfunn der man være skråsikker for å bli hørt og at tvilen har sunket i kurs fordi vi lever i det sosiologene kaller et risikosamfunn som hyller «sikkerhetens etikk» (Brinkmann, 2015). Vi lever i et likhets orienterte velferdssamfunn som danner forestillinger om at alle har samme mulighet. Det er ikke sant. Kjønn og klasse spiller fortsatt en stor rolle (Brinkmann, 2015, s.16). Det å søke religion er i følge han en motstandshandling til det mange opplever som utrygge og utydelige rammer som en måte å finne orden i kaos. At konservatismen blir det ekte progressive når alt annet akselerer i det mange oppfatter som grenseløshet. (Brinkmann, 2015). Brinkmann referer til en Amerikansk psykolog som forklarer depresjonsepidemien i Vesten skyldes at når vi kjenner etter lenge nok i selvet vil erkjennelsen over at det ikke er noe der inne komme og da kjennes alt meningsløst i stedet. I meningsløsheten søker vi etter mening. Religion, psykologien, selvutvikling har oppskrifter som kan hjelpe å holde oss gående. Når religionen du tror på gjør deg til Gud da trenger du ikke andre mennesker. Brinkmann mener at når vi er mennesker ikke er Guder er det lurt forholde seg til omverden. Det kan være en lettelse å slippe å forholde seg til andre mennesker hvis du er traumatisert og av den grunn sliter med sosiale relasjoner men løsningen er ofte ikke isolasjon (Brinkmann, 2015, s. 32). Hvis man skal navigere kun på magefølelsen betyr det ofte at du ikke tilpasser deg omverden. Det er bare diktatorer som har hatt det privilegium (Brinkmann, 2015).

2.3.1.7 Vita-modellen ved Modum bad

Det finnes mye inderlighet i måten troen praktiseres på. Noen har svært nære relasjoner til Jesus og Gud. Noen lever som i et ekteskap til Jesus i følge religionspsykolog Gry Stålsett ved Modum Bad. Det er viktig å være opptatt av hvilken emosjonell og kognitiv funksjon Gud har. Det er et sentralt begrep i vår kultur. Alle har et forhold til trosbegrepet enten du er positiv, likegyldig eller avvisende. Det finnes mye klinisk dokumentasjon på at Gud er et objekt vi knytter følelser til. Smerte, og religion er to forskjellige temaer som kan integreres. Noen har en pansertro som Stålsett mener blir brukt som en beskyttelse mot nærhet. Noen lever i en tett symbiose med Jesus.

Hennes oppfatning er at dette fenomenet er en dysfunksjonell bruk av troen og at det er viktig å ta fatt på det som er den opprinnelige årsaken til sorg og smerte. I en undersøkelse blant norske psykologistudenter fra 2005 mente nesten en tredjedel av studentene at de oppfattet at «psy» faget som nedsettende overfor religiøse mennesker.

Stålsett mener at holdningene stammer fra Marx sitt sitat «religion som opium for folket». Marxister og kristne havnet i hver sin ideologigrøft, uten å ta inn det faglige perspektivet. Stålsett viser til flere undersøkelser som bekrefter at terapeuter jevnt over er mindre religiøse enn pasientene. Hun konkluderer med at terapeuter bør skaffe seg kunnskap om pasientenes religiøse og kulturelle bakgrunn (Gupta, 2012, forskning.no 21 januar).

2.3.1.8 Motstand skaper sterkere radikaliseringsprosesser

Karl Inge Tangen mener radikaliseringsprosesser forsterkes av motstand. Blir du ikke akseptert, verken for den du er eller for meningene dine, holder du deg gjerne sammen med meningsfeller. Det skapes en polarisering som gjør at man kan havne i religiøse krangler og blir ennå mer radikal (Egedius, 2017, s.146).

For åtte år siden publiserte HL-senteret (senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter) en undersøkelse om norsk antisemittisme. Undersøkelsen avdekket at åtte prosent ikke ønsker å ha jøder som naboer eller venner. Det var også en utbredt motvilje mot pinsevenner. Hele femten prosent ønsket ikke pinsevenner velkommen i nabolaget. Dette kan forstås som et uttrykk for at pinsevenner ofte plasseres utenfor det gode selskap. Det indre livet i pinsemenigheter, den mer radikale varianten, er også ganske ukjent for mange (Stærk, 2012, Aftenposten).

De siste årene har det blitt laget filmer som ønsker å beskrive miljøene. Spillefilmen «Disco» (2019) handler om mørke krefter i en frikirke. Nylig kom den svenske serien «Kalifat» (2020) serien handler om islamisering av ungdom i Sverige. Dette er eksempler på bidrag inn i diskurser om sekteriske miljøer og radikaliseringsprosesser av ungdom.

2.3.1.9 Ekstremisme

Vestel skrev boken «I gråsonen- ungdom og politisk ekstremisme i det nye Norge» i 2016. Han skrev boken med 22. juli som bakteppe. I følge Vestel kan noen få miljøer ha svært kontroversielle predikanter på sine møter som kan ha sagt ekstreme ting som «jøder er etterkommere av aper og griser og at å praktisere homofili kan være verre synd enn å drepe». I rasismediskursen fortelles det om hatretorikk om raseforskjeller, kjønnsdiskriminerende og nedsettende språkhandlinger (Bjørge 2011, s. 283) gjengitt i Vestel (2016, s. 25 og 27).

2.3.2.0 Gjensidig toleranse

Hvor settes grensene for hva man kan si om andre mennesker og hvordan kan man identifisere ekstreme meninger. Hva er sammenhengen mellom meninger, ytringer og handlinger når det gjelder ytringsfrihet. I følge Lars Gule har menneskets frihet, inklusiv ytringsfriheten klare prinsipielle grenser. Disse grensene går der andres frihet og øvrige grunnleggende rettigheter begynner. Ingen skal kunne bruke sin ytringsfrihet til å krenke eller begrense andres frihet.

Religion handler for mange om de mest grunnleggende normene mennesker bør forholde seg til (Gule, 2012).

3. METODE

Først en presentasjon av det vitenskapsteoretiske grunnlaget for anvendt metode for denne studien som skal belyse hvilke prosesser som fører til radikaliserings hos to unge gutter. Det er en kvalitativ studie av to bøker. En roman «Mine brødre» og en biografi «Jesussoldaten». Jeg valgte en kvalitativ metode fordi utvalget var lite og det var ønskelig å gå i dybden. Det vitenskapsteoretiske grunnlaget i studien er sosialkonstruksjonistisk. Deretter vil jeg presentere FDA som teori og analysemetode. Videre vil jeg skrive om oppgavens pålitelighet og gyldighet.

3.1 Kvalitativ tilnærming

Jeg har valgt en metode jeg mener er best egnet til å besvare problemstilling og til å gjennomføre oppgaven. Siden kvantitativ metode bygger på «sikker» (idealer om å kunne finne muligheter for objektivitet) kunnskap, der forskere vet hva de skal undersøke har jeg valgt kvalitativ metode der vi er opptatt av å forstå hvordan vi mennesker oppfatter verden og hvilke relasjoner som betyr noe for oss. Det som skal undersøkes er spesifikke sosiale mønstre innenfor et område. Metoden gir annen innsikt enn det jeg som forsker får med kvantitative undersøkelser (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 95). Den skriftlige data stammer fra to bøker. En litteraturstudie.

3.2 Diskursanalysens teoretiske fundament

I poststrukturalistisk tenkning ligger ideen om at språket bidrar til å produsere vår sosiale virkelighet. Mening i uttalelser får sin betydning i relasjon til andre ord og uttalelser i samme tid og kultur, mening er ikke isolert. Hvilke virkelighetsforståelser som dominerer skifter og diskurser er i konstant kamp med hverandre for å definere virkeligheten (Potter & Wetherell, 1987). Finnes det en rett fortolkning av en tekst eller finnes det ikke? Bibelen tolkes på mange måter. Det ser ikke ut til at det er mulig at man blir enig om fortolkningen. Tekstene opptrer på en bestemt tid, et bestemt sted og i en bestemt sammenheng. Hvilken

vinkel skal teamet studeres fra. Slik skapes representasjoner av virkeligheten, som aldri er rene gjenspeilinger (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 164).

Som enkeltpersoner eller familier forholder vi oss til større samfunnsmessige diskurser. Som ressurser for å skape mening. Burch viser til en samfunnsmessig diskurs om «naturlighet». Språkbruken har konsekvenser for sosial identitet og også for hvordan vi ser oss selv i forhold til andre. Hvordan tema om sekter siteres i bøkene må ses i relasjon til samfunnsmessige og kulturelle diskurser (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s.235). Det handler om å studere reglene som styrer hvordan personene uttrykker seg om de temaene samtalen dreier seg om og forsøke å identifisere de kulturelt definerte samtalemønstrene som styrer hvordan personer uttrykker seg (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 164).

3.3. Presentasjon av empirien

Jeg har bevisst valgt at min data er bøker som begge er utgitt i 2017. Jesussoldaten av Cappelen Damm forlag og Mine brødre av Aschehoug forlag, for å finne data som er mest mulig tidsaktuelle. Det er viktig at empirien blir utførlig presentert.

Tema er religion og radikaliseringsprosesser kan være sensitive tema. Det er få mennesker som vil la seg intervjuer om radikaliseringsprosesser da de ofte er skeptiske til media og forskere (Vestel, 2016, s. 32). Frykten for å bli identifisert er stor. Mennesker i miljøene har en redsel for konsekvenser av det å være endel av en gruppe som blir sett på som ekstreme. (Vestel, 2016, s. 32).

Forskere som behandler sensitive temaer, har et dobbelt ansvar. På den ene siden skal man ikke pynte på funnene sine og på den andre siden skal man prøve å unngå stigmatisering (Vestel, 2016, s.36). Jeg mener dette materialet er representativt for min problemstilling. Datamaterialet er derfor hentes fra litterære tekster med tema unge menneskers fortellinger om radikalisering. Det er begge gutter i 16-17 års alderen. Den ene boken er en samtidsroman om muslimsk brorskap og ekstremisme hvor forfatter Adel Kahn Farooq har skrevet på vegne av et muslimsk miljø. Det er mange likheter mellom romanfiguren og forfatteren.

Den andre boken er en selvbiografi om Anders Torp ført i pennen av forfatter Tonje Egedius som handler om oppveksten til Anders i en karismatisk pinsemenighet.

Gjennom disse bøkene vil jeg forsøke å få mer kunnskap om tema som jeg mener er representative for å kunne svare på min problemstilling.

3.3.1. Jesussoldaten (2017)

Omslaget på boken viser bilde av en halvnaken sol-brun gutt på 7-8 år, det er Anders Torp. Tittelen Jesussoldaten står sterk kontrast til bildet. Det fremstår som noe sårt og urettferdig at en vanlig ung gutt skal bli soldat, undertittel forteller om forventninger «Gutten som skulle vinne landet for gud». Anders Torp forteller om oppveksten i førsteperson, forfatteren skaper et tydelig skille mellom Anders og sin egen fortellerstemme. Boken er basert på det Anders husker, med en avhopperens fortellerstemme som utgangspunkt. Det er historien om familien, forholdet til far og om livet i menigheten. Oppturer og nedturer. Pastorsønnen, Anders Torp forteller sin historie fordi han ønsker å advare andre mot sekterisk religiøsitet og han ønsker å forklare hvorfor han selv ble radikalisert og utførte ekstreme handlinger som tøffe demonutdrivelser. Som tenåring ble Anders sendt til kristen leirer hvor de kalte seg «jesussoldater» og ble drillet i å overleve endetiden. For å bli kvitt sine synder ble han utsatt for demonutdrivelser og han utsatte også andre for det samme. Anders bryter forholdet til sin pastorfar Jan Aage Torp i slutten av boken.

3.3.2 Mine Brødre (2017)

Omslaget på boken er et bilde av en mørk gutt med hettegenser foran mange blokk-vinduer. Omslaget uttrykker drabantbyen. Gutten har hettegenser og et usikkert blikk ut i luften. Tittelen på boken referer til muslimsk brorskap. Romanens fortellerstemme er Messi. Messi, har fått klengenavnet etter fotballspilleren, fordi han er god til å drible. Han er norsk pakistansk og bor på Mortensrud i Oslo. Han er født i Norge. Religion spiller en stor rolle. Moren har store forhåpninger for fremtiden hans og det legges mye press fra mor. Handlingen er lagt til tidsrommet før og i etterkant av terrorangrepet i Paris. Messi som går på den ene skuffelsen etter den andre kjenner seg utenfor alt, det er først når han opptas i et muslimsk brorskap at han føler seg hjemme og akseptert. Det starter med at

Messi er mot den islamske staten, men etter at han blir kjent med brorskapet til Abdullah snur synet på Syria-farerne.

En dag banker politiet på døra og Messi begynner å forstå at brorskapet ikke er det han trodde. Romanen vil vise hvordan søken etter aksept kan få katastrofale konsekvenser og boken ønsker å forklare radikaliseringsprosessen av norsk ungdom.

3.4 Diskurs og diskursanalyse

Begrepet diskurs trekker oppmerksomheten mot hvordan vi bruker språket intensjonelt. Det å analysere diskurser i bruk viser hvordan handlingsrom utvides og begrenses.

Meningsfelleskap leser, siterer, skriver og gjentar hverandre og man glemmer opphavet. Til slutt snakker vi om ting som selvfølgeligheter (Øfsti, 2010, s.22-23). På denne måten dannes diskurser gjennom språket (Øfsti, 2010, s. 22-23).

Språket skapes mellom mennesker og får sin mening gjennom deling og felles bruk.

Foucault prøvde å gjøre rede for hvordan mennesker på vellykket vis brukte språk innenfor ulike sfærer av hverdagslivet. Målet var å utforske og forstå hvordan ytringer og handlinger brukes og verdsettes i sosiale sammenheng og omstendigheter. Hvilken historisk og kreativ rolle spiller vi når vi utvikler og bruker meninger. I løpet av vår kommunikative historie har vi gitt disse erfaringene mening og i ettertid glemt hvor de stammer fra. Dette gjelder også måten vi anvender, forventninger om hvordan andre skal anvende, disse meningene på.

Hvilken funksjon de fyller i relasjonene våre i andre aspekter av vår eksistens.

Skal mening deles må det finnes en viss grad av enighet og solidaritet, selv om den gis blindt.

Forskning bør jobbe mot og prøve å utforske hvordan kulturelle og diskursive ressurser danner grunnlaget for mange forskjellige sosiale konstruksjoner. En slik posisjon vil hevde at erfaringer er et produkt av tolkninger og er derfor konstruerte. Derfor søker jeg en metode som er i stand til å pakke ut slike ressurser i mitt datamateriale som er bøker. Språket man bruker setter umiddelbart personer i en bestemt posisjon. Hvilke andre ord kommer opp rundt begreper som «schizofren» for eksempel (Thomassen, 2017, s.120).

I "The archeology of knowledge" skriver Foucault dette om diskurs:

”all sets of statements, sometimes as an individualized group of statements, and sometimes as an regulated practice that account for a number of statements” (Foucault 1972 s. 80).

Det finnes mange måter å gjøre diskursanalyse av et gitt materiale på. Jeg vil nevne noen av de jeg vurderte for denne studien. Den kritiske diskursanalysen legger vekt på å avdekke hvordan samfunn produserer diskurser med både fordelaktige og uheldige resultater som gir makt. Kritisk diskursanalyse relevant for å analysere samfunnsvitenskapelige fenomener (Joar Skrede, 2017, s. 27 og 28). Psykologi professor og feminist Carla Willig skriver om diskursiv psykologi og foucauldiansk diskursanalyse. Forskning mener vi bør strebe etter å utforske hvordan kulturelle og diskursive ressurser danner grunnlaget for sammensatte sosiale konstruksjoner. Sett fra et relativistisk syn finnes det ikke noe slik man kan kalle sikker kunnskap eller rene erfaringer En slik posisjon vil hevde at erfaringer er et produkt av tolkninger og derfor konstruerte. Dette vil igjen kreve en metodesom er i stand til å pakke ut slike ressurser (Willig, 2013, s. 11).

3.5 Foucauldiansk diskursanalyse

Historisk ble foucauldiansk diskursanalyse, heretter forkortet FDA, introdusert i den angloamerikanske psykologien på slutten av 1970-tallet. En gruppe psykologer hadde blitt påvirket av poststrukturalistiske ideer, spesielt arbeidet til Michel Foucault. De begynte å utforske forholdet mellom språk og subjektivitet og dets implikasjoner for psykologisk forskning (Willig, 2013, s.129). FDA, tar utgangspunkt i diskursene og undersøker hvordan folks forståelse av verden og identiteter skapes og endres i diskurser og sosiale konsekvenser av disse diskursive konstruksjonene. Diskurspsykologien har røtter i sosialpsykologien (Jørgensen og Philips, 2019, s. 104, 122).

Diskurspsykologi er opptatt av språkhandlinger. Det handler om å forstå hva som menes med språket i bruk. Språkhandlinger kan være både direkte og indirekte. Indirekte språkhandlinger kan love, dømme, legitimere og klage. Hvordan de skal oppfattes er kontekstavhengig (Øfsti, 2010, s. 29-30).

I tillegg har FDA som mål at du vitenskapelig forstår hva slags kunnskap den har som mål å produsere. Hva slags antagelser metoden har om verden og hvordan den danner seg et bilde

av forskerens rolle i forskningsprosessen. FDA er opptatt av språk og dets rolle i konstitusjonen, reglene i det sosiale og psykologiske livet. Fra et FDA synspunkt letter diskursene og begrenser, aktiverer og begrenser hva som kan sies, av hvem, hvor og når (Parker, 1992) gjengitt i Willig (2013, s. 129-131). FDA fokuserer på tilgjengeligheten av diskursive ressurser i en kultur, som en diskursiv økonomi og implikasjonene av dette for de som bor i den. Her kan diskurser defineres som sett med uttalelser som konstruerer temaer og en rekke emneposisjoner (Parker 1994, s. 245). Disse konstruksjonene gjør igjen tilgjengelige måter å se verden på og visse måter å være i verden på. Diskurser tilbyr ulike faglige posisjoner, som når de tas opp, har konsekvenser for subjektivitet og erfaring (Willig, 2013, s. 129-130). I en sekt-diskurs har utenforstående et annet syn på tolkninger av sekt enn de som selv som medlem. De innenfor sekten sier ikke at de er medlem i en sekt. Posisjoneringsbegrepet har fått økende oppmerksomhet de siste årene. De har blitt «sunn fornuft». Det ligger i språkets natur at alternative konstruksjoner alltid er mulige, at en motdiskurs alltid mulig å bruke. FDA har også et historisk perspektiv og utforsker hvordan diskursene har endret seg over tid, og hvordan dette kan ha formet historiske subjektiviteter (se også Rose 1999). Dette er hva Foucault (1990) gjorde i sine tre bind om *The History of Sexuality*. FDA-versjonen av diskursanalyse, tar også hensyn til forholdet mellom diskurser og institusjoner for eksempel forholdet mellom den norske kirke og mindre trossamfunn. Her konseptualiseres ikke diskurser bare som måter å snakke eller skrive på. Snarere er de bundet opp til institusjonell praksis som vil si at selv om diskurser legitimerer og forsterker eksisterende sosiale og institusjonelle strukturer, støtter og bekrefter også disse strukturene diskursene. (Willig, 2013, s. 131).

For eksempel kan det å være posisjonert som «medlem» i en religiøs gruppe være at du er viktig for menighetens medlemstall og at det blir viktig å holde på deg som medlem fordi menigheten mottar statsstøtte for antall medlemmer i menigheten sin. det er ikke bare det at det er fint at du er medlem men det er også nyttig for menighetens økonomi.

FDA stiller spørsmål ved relasjonen mellom diskursene og hvordan mennesker tenker eller føler (subjektivitet) og hva det gjør i praksis og i hvilke omgivelser erfaringene finner sted. Diskurser tilbyr dermed subjektposisjoner som vil ha betydning for subjektivitet og erfaring. Analysen har en kritisk innstilling overfor selvfølgelig kunnskap fordi det ikke finnes objektive sannheter (Willig, 2013 s. 131). I denne oppgaven er det valgt FDA-versjonen av diskursanalyse og de seks stadiene i analyse. Denne metoden ble valgt fordi versjonen stiller

spørsmål om forholdet mellom diskurs og hvordan mennesker tenker eller føler, hva de kan gjøre og de materielle forholdene som slike opplevelser finner sted innenfor. Det er en motsetning til diskursiv psykologi, som først og fremst er opptatt av mellommenneskelig kommunikasjon. Med tanke på min problemstilling som er å forstå hvilke diskurser om religion kan bidra til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier. Var det her ønskelig med en bredere forståelse (Willig, 2013, s. 132).

3.5.1 Diskursive konstruksjoner

I det første steget i analysen involverer jeg identifisering av de forskjellige måtene det diskursive objekt, i min studie vil det være å se hvordan sekterisme, er konstruert i teksten. En nærlesing av de to bøkene har vært viktig for å forsøke å finne et felles meningsinnhold, ved å identifisere forventninger til livet, til sekten, til samfunnet og opplevd handlingsrom. Jeg har fremhevet alle tilfeller og referanser som viser seg i teksten. Det er ikke bare nøkkelord som skal trekkes fram, men både eksplisitte og implisitte utsagn (Willig, 2013, s. 131).

3.5.2 Større diskurser

I det andre steget i analysen skal jeg lokalisere de forskjellige diskursive konstruksjonene av sekterisme inn i bredere diskurser i samfunnet. Samt fokusere på ulikhetene mellom konstruksjonene. Det som ser ut til å være det samme diskursive objektet kan konstrueres på mange forskjellige måter og hvor jeg finner noen sammenhengende større diskurser (Willig, 2013, s. 132).

3.5.3 Språkhandlinger

Disse spørsmålene er opptatt av hvordan temaene blir konstruert i språket. Språkhandlinger aktiverer og begrenser hva som kan sies, av hvem, hvor og når. Allesandra Tanesini peker på et grunnleggende relasjonelt aspekt ved livet. Handlingen i ordet «vi» anvendes på en annerkjennende måte og hjelper oss med å teste dybden og bredden av vår samstemthet i ord, følelser og reaksjoner (2004, s. 137). Vårt viktigste referansepunkt er «hva ting betyr» (Lock og Strong, 2014, s. 202-203). Hvordan vi skaper mening er også tids og stedsspesifikke i sosiokulturelle prosesser

Et eksempel på dette kan være synes på hvordan man praktiserer tro og hvordan dette synet har gjennomgått store endringer i den vestlige verden. Orakelet Delfi fikk ikke diagnosen schizofren fordi hun hørte gudenes stemmer. Delfi ble aktet og sett opp til, hun var velsignet og ikke syk som mest sannsynlig ville gjort at hun hadde fått en diagnose i dag.

Sosialkonstruksjonister har også et anstrengt forhold til «essensialismen» som er hovedmålet i psykologi, nemlig å avdekke menneskers essensielle egenskaper.

Sosialkonstruksjonister mener at mennesker er selvdefinerte og sosialkonstruerte i sine egne sosiale liv (Lock og Strong, 2014 s.31-33). Oppfatninger og meninger om hva det vil si å være medlem av en sekt former hvordan vi snakker om det. Vi trenger å analysere teksten med tanke på hvordan teksten blir konstruert, mer enn å få tak i hva det virkelige problemet er i realiteten (Derrida, 2006) sitert i (Øfsti, 2010, s.24).

Det er viktig å lete etter handlingsorienteringer av dialog , her kan man spørre seg hva som er fortjenesten ved å konstruere objektet på denne måten i teksten. Hva er språkets funksjon og hvordan relaterer det seg til andre konstruksjoner produsert i omsluttende tekst. Jeg vil lete etter språkhandlinger i tekstene som «Jesus er veien til livet» jeg vil lete

etter ekstremformuleringer eller bruk av metaforer som krigsmetaforer (Willig, 2013, s. 132).

3.5.4 Plassering eller posisjonering

Hvordan posisjonerer fortelleren seg i forhold hva som anses som rett og galt i det som fortelles. Jeg vil se på hvordan subjektposisjonen lukker eller åpner for handlingsmuligheter, ved å konstruere spesifikke verdensbilder. Subjektposisjoner kan også være at enkeltpersoner innehar en privilegert rett til å snakke om bestemte fenomen. Analysere hvilken posisjon det snakkes det fra. Snakkes det fra prestene i den norske kirke eller er det fra medlemmene i menigheten «Oslokirken». Maktforskjeller kan handle om å være eldre , være leder eller ha rolle som automatisk gjør at du framstår mer troverdige. Disse kvalifikasjonene lager rammen for hvordan subjektet skal opptre. Man må se på hvilket miljø det snakkes fra og på hvilken måter snakkes det, i det miljøet. Man kan se på hva som er legitimt å mene som patriark i familien og hva som er legitimt å mene som radikal islamist sett opp mot andre verdidiskurser i det norske samfunnet. (Foucault, 1999, s. 9) gjengitt i Willig (2013, s. 132).

3.5.5 Praksis

I femte steg må vi se på hvilke handlinger som er mulige i praksis. Det handler om hvordan man forsvarer eller legitimerer der man står eller det man gjør utfra de synspunkter man har. Denne fasen er opptatt av forholdet mellom diskurs og praksis for eksempel hva du må gjøre eller ikke gjøre hvis du har blitt medlem av en sekt.

3.5.6. Subjektivitet

Hvordan reproduseres diskursene som legitimeres i teksten av subjektposisjon. Diskurser gir tilgjengelige måter å se verden på og visse måter å være i verden på. Diskursene konstruerer sosiale så vel som psykologiske virkelighetsoppfatninger.

På dette steget er man opptatt av hva som kan kjennes, tenkes og oppleves innen forskjellige kontekster. Det krever en systematisk utforskning av måtene diskursive konstruksjoner og åpner for eller legger ned handlingsmuligheter og hvordan det oppleves for den enkelte.

Videre kan ikke-verbal praksis utgjøre en del av diskursene. Et eksempel på det kan være at en neste kjærlige handlinger kan ses ut fra en religiøs diskurs og dermed være knyttet til å troen på Gud, mens nestekjærlighet er likevel sosialt nyttig, uavhengig av tro.

Dermed blir visse praksis korrekte former for tenkende og handlende atferd sett fra spesielle diskursers ståsted. Slike praksiser gjengir igjen diskursene som legitimerer dem. På denne måten er det å snakke, gjøre og støtte hverandre i konstruksjonen av fag og gjenstander (Willig, 2013, s. 133).

Her følger en kort oppsummering på hvordan de seks stegene i analysen kan se ut i dette studie:

1. Finne alle diskursive konstruksjoner av «sektarisme» i teksten. Indirekte og direkte sitater.
2. Et eksempel, utsagn som «du har sett lyset», som ville kunne sorteres under en større diskurs som en frelsediskurs.
3. Action-orientation «Jesus er veien, sannheten og livet».
4. Posisjonering handler om nettverk av mening som «Jeg er en ansvarlig far så derfor tror jeg på gammeldagse verdier der man vi oppdrar guttene strengt.
5. Praksis kan være for eksempel at brudd med familien blir legitimert med at de unge er offer og har blitt lurt inn i en sekt «hjernevaskteorien».
6. Subjektivitet handler om måter å være i verden på, tanker og meninger man legitimerer, forsvarer, underbygger i den posisjonen man er i «jeg velger å gå på NAV og ikke bidra til det norske samfunnet da jeg ikke føler meg norsk».

3.6 Forskningsetikk

Etiske hensyn innebærer at en forsker tenker igjennom hvordan et tema kan belyses uten at det får etiske uforsvarlige konsekvenser for enkeltmennesker, grupper eller hele samfunn (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016 s. 85). Forskningen i denne studien vil ikke berøre noen mennesker direkte siden det gjøres en diskursanalyse av litteratur. I denne forskningen identifiseres diskurser fortelleren har skrevet om og det analyseres. Det analyseres hvordan fortelleren bruker diskurs som gir mening til verden de beskriver ut fra et bestemt perspektiv. Under alle omstendigheter for forskning må forskeren synliggjøre sin refleksive rolle i arbeidet og begrunne forskningsmessige valg som tas (Jørgensen og Phillips, 2019 s. 121-122). Tematikken i denne masteren kan oppleves som sensitiv informasjon da det formidles komplekse historier om familieliv og overgrep. Slike tekster kan få negative konsekvenser for de miljøene det skrives om. Det er viktig at jeg som forsker markerer ett tydelig skille mellom eget perspektiv og presentasjonen i litteraturen.

3.7 Forskningens relevans for familierapien

Studiet ønsker å bidra til en forståelse av hva som skjer med unge som lar seg radikalisere i vår tid. Derfor vil jeg se på hvordan disse fortellingen blir fortalt og på hvilken måte? Hvilke oppfatninger skrives det fra? Er det humanetikerne som skriver om sekter eller er det en ikke-troende kritisk journalist? Hvilke synspunkter skinner igjennom i materialet? Videre er det et spørsmål om studiets relevans. I en artikkel leser jeg at manglende kunnskap om sektreligioner og sammenhengen med psykisk helse er et undervurdert problem. Dette er i følge prest Berit Okkenhaug. Hun arbeider som prest ved senter for sjelesorg, på Modum bad Arne Tord Sveinall også ved Modum bad mener at vi generelt har for lite kunnskap om tema i samfunnet (Balzrød, 2011,19. oktober). I rapporten til NKVTS (2008) skrev Skoglund, Sveinall, Paulsen og Liens om religiøse grupper og bruddprosesser. Rapporten handler om kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov for unge mennesker i og på vei ut av sekteriske religiøse miljøer. I rapporten anbefales det en nyetablering av et kunnskapssenter som kan holde en oversikt over hjelpebehov for folk som har fått det vanskelig i forhold til religion (Danbolt mfl, 2014, s. 261). Rut Helen Gjøvert laget tv-dokumentaren «Frelst» for VG, hun

mener det er viktig å jobbe med meningen bak ordene i arbeidet med sekt- religiøsitet sier hun i et intervju med avisen, Dagen (Hundvin, 2016, Dagen 25. mars).

Regjeringen etterspør også mer kunnskap innenfor helsesektoren når det gjelder radikaliserings. Justis- og beredskapsdepartementet laget en handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i 2014. I følge Vestel er det ikke uventet at unge mennesker ønsker endringer i samfunnet. Ungdom er i en fase hvor mange valg skal tas. Mange unge opplever verden som kaotisk og er usikre på hvilke valg som er rett. Unge kan være tettere på hva som oppleves rettferdig og være lettere å bevege og påvirke (Vestel, 2016). Med dette bakgrunnsteppet kan studiet være relevant for det kliniske feltet i familierapi.

En diskurs jeg observerer ved VID og familierapistudiet er at vi lærer mange teorier om vold og traumer, men lite eller ingenting om temaer som trosspektiv og nyere ideologier. Det er spørsmål om hvilke temaer vi bør forvente dukker opp framtiden.

3.8 Studiens kvalitet, pålitelighet og gyldighet

I kvalitativ forskning brukes begrepene reliabilitet som handler om spørsmål om pålitelighet og bekreftbarhet. Begrepet validitet handler om studiens gyldighet og troverdighet. (Thagaard 2016 s. 23). Mange sosialkonstruksjonister og herunder diskurspsykologer betrakter sitt arbeide som diskursive konstruksjoner. Deres arbeider og resultatet er bare en versjon av verden. Diskursteorien forutsetter at all kunnskap er konstruert og analysen kan derved ikke løsrives fra denne vitenskapsteoretiske forankringen. For å tilfredsstille kravene om reliabilitet, validitet søker kvalitative metoder å produsere og bearbeide data på en transparent måte, slik at de blir gjennomsiktige for andre og kan kvalitetsmessig vurderes. Transparens kan demonstreres ved at forskeren ved hjelp av språket argumenterer for sine valg rundt begrunnelser, påstander og funn underveis i undersøkelsen (Jørgensen og Philips, 2019, s. 129-131). Det handler om å synliggjøre forskerens rolle og posisjon. Det krever at man forsøker å redegjøre for hvor man står i forhold til de diskurser man undersøker og hvilke konsekvenser det kan gi den diskursive produksjonen. Derfor er det viktig å fremmedgjøre seg fra materialet og prøve å jobbe som en antropolog som undersøker et fremmed meningsunivers (Jørgensen og Philips, 2019, s. 32 og 33, 121). I en slik forankringen må jeg likevel synliggjøre at mine forforståelser preger min fortolkning. Ulike påstander gir diskursen en form for sammenheng og hvis det er elementer som ikke er i

overensstemmelse med den diskursanalytiske redgjørelsen er det sannsynlig at heller ikke andre vil akseptere den som ferdig og troverdig (Potter og Wetherell 1987, s 170). Man kan også vurdere gyldigheten ved å se på analysens fruktbarhet. Fruktbarheten handler om å se analysens evne til å skape nye forklaringer (1987, s. 171) henvist i Jørgensen og Philips, (2019 s. 133) For å gi leseren innblikk i min forforståelse har jeg presentert dette innledningsvis og i valg av tema-teorier som får innvirkning på mitt analysearbeide. Forskning på stereotyper kan være med på å opprettholde diskriminering fordi man forsker på mennesker som man mener har noen felles karakteristiske kvaliteter. I studien forsker jeg på tekst som er skrevet upåvirket av meg, men i min rolle som forsker er det jeg som velger sitater og det er jeg som velger hvordan de skal analyseres med bakgrunn av valgt teori (Jørgensen og Philips 2019 s. 121).

4. ANALYSE OG DRØFTING

I det påfølgende kapittelet vil jeg analysere og drøfte datamaterialet med utgangspunkt i problemstillingen min:

Hvilke diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier.

Jeg har operasjonalisert problemstillingen gjennom følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke språklige strategier er med å skape håp i de utvalgte tekstene?
2. Hvilke språklige strategier er med å skape tilhørighet i de utvalgte tekstene?
3. Hvordan er utenforskap med på å rekruttere til radikalisering i de utvalgte tekstene?

Jeg fant fem hoveddiskurser: sannhetsdiskurs, frelsediskurs, eksistensdiskurs, fremmedfryktdiskurs og patriarkdiskurs.

Jeg fant elleve underdiskurser: selvstendighetsdiskurs, rettferdighetsdiskurs, hetronormativ diskurs, oppdragerdiskurs, tjenediskurs, sektlederdiskurs, offerdiskurs, renselsesdiskurs, hjernevaskdiskurs, lojalitetsdiskurs, heltediskurs.

4.1 Hvilke språklige strategier er med på å skape håp i de utvalgte tekstene?

Først vil jeg undersøke det første forskningsspørsmålet, hvilke språklige strategier er med å skape håp i sekteriske miljøer? Diskurstenkning er ikke noe som er, men vi studerer mening der den oppstår. For Foucault handlet det om hva som var rett og galt innenfor den kulturelle arena (Lock og Strong, 2014). Vi studerer språket i seg selv. Hvor meninger oppstår eller hvilke meninger som kommer i hvilke epoker kan ofte handle om protest mot noe.

4.1.1 Sannhetsdiskurs

Sannhetsdiskurser og store beskrivelser omhandler ofte spørsmål som «hva som er rett måte å leve på». «Gud» var tidligere en garantist for sannhet (Madsen, 2017, s. 43).

Det å ha en sosialkonstruksjonistisk tilnærming innebærer troen på at viten blir skapt i en sosial interaksjon, hvor man bygger opp felles sannheter og kjemper om hva som er sant eller falskt. I begge bøkene finner jeg sitater som viser representasjoner av at miljøene har et anstrengt forhold til skolen og til deres fortolkninger av sannhet.

Jesussoldaten:

Anders: «vi lo godt av lærerens forklaring på hvordan arter ble dannet og endret. Å avvise Darwin var lett. Bibelen var ufeilbarlig og feilfri. Guds ord skulle tolkes bokstavelig. Og den sa at hver art var skapt av Gud, ikke gjennom seleksjon og evolusjon. Vi satt ofte sånn og tok avstand fra vitenskap, politikere eller psykologer. Vitenskapen satte seg opp mot Gud, og vi skulle verken sette vår lit til vår egen logikk eller stole på vårt eget intellekt. Det var uansett uendelig mye mindre enn alt Gud hadde skapt» (Jesussoldaten, 2017, s. 152-153).

«Vi» lo godt av lærerens forklaringer. Slik jeg oppfatter sitatet fremmedgjøres og latterliggjøres andres meninger. Jeg forstår det som en intoleranse for andres synspunkter. Meningsfelleskap siterer og gjentar det familien mener og står for. Her ser vi hvordan språket knyttes og skaper forbindelser mellom foreldrene og barna. Dette gjelder også måten vi anvender, forventninger om hvordan andre skal anvende de samme meningene som familien står for (Lock og Strong, 2014). Alle blir født inn i en tid, en verden og en familie og ofte stiller man ikke spørsmål ved alle holdningene rundt seg. Det betyr at vi lett kan reprodusere de samme holdninger og oppfatninger om verden som den konteksten vi er endel av (Jørgensen og Philips, 2019). Slik det framstår skal ikke barna sette sin lit til eget intellekt eller bli påvirket av skolens «tankegods». Hvilken funksjon meningene skal ha fylles ut i våre relasjoner og andre aspekter ved vår eksistens. Allesandra Tanesini peker på et grunnleggende relasjonelt aspekt ved livet:

Handlingen i ordet «vi» anvendes på en anerkjennende måte, hjelper oss å teste og forstå dybden og bredden av vår samstemthet i ord, følelser og reaksjoner. Dette er kanskje trivielle ting, men uten dem kunne vi aldri vært enig eller uenig med hverandre. I tillegg, ved at vi bruker vår projektive fantasi, hjelper bruken av ordet «vi» oss med å utvide og endre denne samstemthetens vesen (2004, s. 137) gjengitt i Lock og Strong (2014, s. 202, 203).

I følge Tanesini beskriver og definerer vi`et noe. Det skapes et «vi» som posisjonerer seg sammen med sine meningsfeller. Jeg tolker at i dette sitatet står Anders i to subjektposisjoner. Han er elev hvor det forventes at han tar til seg kunnskap og han er sønn i familien som motsier kunnskapen. Det kan oppstå konflikt. Som sønn kan han oppleve at det forventes at han er lojalitet til de voksne sine meninger. Familiesystemet forholder seg til hverandre på en spesiell måte som kan opprettholde faktorer i familiespillet. Kunnskap konstrueres kulturelt og tekster blir både konstitusjon og navigasjon. Det er meningsmettede utsagn og spenninger mellom begreper som er med på å konstruere vår plass i familien og på skolen. Jeg tolker at sitatet har til hensikt å fortelle om de konfliktene. Anders er endel av og bekrefter den sekteriske diskursen, at sekteriske miljøer er samfunnskritiske og holder seg kun til sine sannheter (Skoglund, 2008). Målet er å forklare hans vanskelige posisjon. Det skrives også fram en dualitet mellom vitenskap og tro. Trangen til å søke informasjon som bekrefter egne fordommer, finnes hos skremmende mange (Vestel, 2016). I boken Mine brødre finner jeg de samme retoriske begrepene når det gjelder forholdet til skole og læring.

Mine brødre:

Abdullah forteller også hvordan vi bør leve livet vårt nøyaktig slik Profeten og hans følgesvenner levde. Glemme alt det vi har lært på skolen og følge Koranen.

Hvert eneste ord skal leses bokstavelig, ikke tolkes slik Faiza har lært meg (...)

For hva var så farlig med å etterligne profeten og de første generasjonene etter hans død? Er ikke de blant de beste av alle som har levd? Er det ikke de som dro til himmelen? (Mine brødre, 2017, s.253).

Sitatet representerer at også innenfor denne konteksten skal man sette seg utenfor skolen og skolen skal nedvurderes i forhold til koranen. Du skal leve så nærme profeten du kan komme og det betyr å lese koranen bokstavelig. Jeg mener at begge sitatene beskriver sektdiskurser med ekstreme synspunkter, rettetro og et kritisk samfunnssyn.

Ordet bibelen eller koranen gir ingen forklaring på hvordan man skal forholde seg til den. Diskurskamper om tema vitenskap mot gudstro, er ikke relevant i følge Bjørn Are Davidsen (2012). Troen tilhører følelser og tradisjoner. Ikke fornuft og tenkning. Moderne vitenskap fikk prinsipielle og avgjørende impulser fra troen (Davidsen, 2012).

I følge Svend Brinkman lever vi i et risikosamfunn der man være skråsikker for å bli hørt og at tvilen har sunket i kurs fordi vi lever i det sosiologene kaller et risikosamfunn som hyller «sikkerhetens etikk» (Brinkmann, 2015). Polariteten handler om «vi» som tror det motsatte av de andre og informasjon som bygger opp under det samme synet for å skape bevis for sitt syn på saken. Det lukker muligheten for dialog og flere sannheter ofte ute.

4.1.2 Frelsediskurs

Frelsediskurs er en monoteistisk diskurs som vil noe enhetlig sant for alle mennesker. Gud eller Allah vil gjøre alle folkeslag til sine gjennom frelse. I denne sekteriske diskursen ligger det implisitt en ide om at å frelse andre er det eneste riktige. I frelsediskursen frelses man fra en negativ virkelighet til en positiv virkelighet. På femten og sekstenhundretallet trodde man at absolutt sannhet skulle finnes. Nomadeteorier som skulle få hele verdens eksistens til å gå opp. Frelsediskursen handler om å redde verden fra fortapelse. «Jeg er veien sannheten og livet» det har nedfelt seg som sannhet gjennom totusen år. I Norge er den sterke religiøsiteten på vei ut av de fleste sitt liv og mange tenker på tro som noe som alltid har vært der. For andre er troen basert på en sterk omvendelse.

Mine brødre:

Messi: Jeg gir meg over og begynner å gråte på skulderen hans. Omfavnelsen er som en myk pute jeg lener huet mitt på (...)

Abdullah: *Du må gi slipp på alt det onde du har i deg. La hjerte bli rent. Skjønner du hva jeg sier? (.....)*

«Men du er heldig bror.»

Messi: *Jeg ser sjenert ned på føttene våre.*

«Heldig?» hikster jeg.

Abdullah: *«Du har sett lyset»*

Messi: *Jeg ser på ham, et smil leker på leppene hans.*

Abdullah: *«Sansene dine kommer til å bli ekstra våkne, hjertet mykere og vennligere. Hver eneste lille ting vil oppta deg, og du kommer til å fundere over alt det uendelige som Allah har skapt», sier han og løfter opp haka mi. Du er blitt født på ny»* (Mine brødre s. 165-166).

Sitatet bekrefter en sektdiskurs med en sterk og karismatisk leder som formidler den eneste sannheten (Skoglund, 2008). Messi er posisjonert som ensom og mottagelig. Hans sosiale bånd i livet er truet, og posisjoneres som sårbar.

Her brukes omfavnelsen og myk pute. Ord om å få hvile. Det handler om trygget og tillitt. Jeg tenker at sektlederdiskursen innfris når Abdullah løfter opp haka til Messi mens han forteller han noe. Det er «Gud» som snakker til barnet. Diskursen sier at de unge blir manipulert formes som «leirklumper som skal brytes ned for at Gud skal kunne forme noe nytt i mennesket» (Skoglund, 2008).

Språkhandlingen «Sansene dine kommer til å bli ekstra våkne, hjertet mykere og vennligere» Ord som lover. En større bevissthet og åpenhet inngår i en frelsediskurs. I metaforen «bli født på ny» ligger det lovnader om renselse, som kommer fra ideen om lege seg og holde seg frisk, en rensesdiskurs. Dette er språkdrakter som gir håp. Ord kan gjøre rent, gjøre trøst, gjøre trygg og gjøre godt (Øfsti 2013 s.10). Messi får mulighet til å vaske av seg skammen og alle sine synder. Hjerte-språkspill om «Tro, håp og kjærlighet» handler ofte om verdiene vi uttrykker gjennom språk om dyder. Det kan være verdien av å være god mot andre eller være rettfærdig. Dyder vi kan spore til Aristoteles.

I det neste sitat er Anders posisjonert som frelseren. Hans posisjon som frelser gir han de evner. Det legitimerer at det er lov å manipulere for en god sak, «folk i ja-modus er mindre skeptiske». Sitatet har til hensikt å bekrefte «hjernevaskteorien» om manipulasjon.

Jesussoldaten:

Anders: Vi skulle gå ut i gatene og spørre Gud hvem han ønsket at vi gikk bort til. Når vi hørte fra ham, skulle vi opptre selvsikkert, utadventd og smilende. For smilte man til folk, smilte de nesten automatisk tilbake. Deretter skulle vi si noe hyggelig om vedkommende. Få dem til å slappe av og gjøre dem glad. Folk i ja-modus er mindre skeptiske og lar seg lettere påvirke (...) For eksempel: «Gud har gitt deg øyne for at du skal se ting klart. Det er en evne du har.» Denne vårdagen dreide jeg samtalen inn på eksistensielle spørsmål. Hva var meningen med livet? Med jentas liv? Hva ville hun egentlig (Jesussoldaten s.158-159).

Anders bruker narrativer som åndelige frelsere bruker. Han viser omsorg og vennlighet ovenfor en fremmed på gaten «folk i ja-modus er mindre skeptiske og lar seg lettere påvirke». Arne Tord Sveinall mener rekrutteringen til miljøet skjer med «love bombing» det vil si at de som rekrutterer, overøser folk med oppmerksomhet. Denne oppmerksomheten er likevel ikke omsorg men har som mål at folk bygger opp en slags mental gjeld. Folk som blir møtt på denne måten, kan føle at de står i gjeld. De er da lettere å manipulere til å gi noe igjen, for eksempel komme på et møte, fordi folkene man møtte var så hyggelige. (Skoglund, 2011, s.22 og 23).

Det stilles eksistensielle spørsmål som «hva er meningen med livet». Et spørsmål som speiler idealer om at uten gud er livet meningsløst og uten mening er livet meningsløst. Jeg tolker det som retorikk som ønsker å skape håp og mening i en verden som mange opplever kaotisk men som lett kan føre til et slags tunnelsyn (Vestel, 2016). I følge Brinkmann kan dette ses som ambisjoner om å kategorisere verden i rasjonelle systemer, men det kan bli en irrasjonell tvangstanke (Brinkmann, 2015).

4.2 Hvilke språklige strategier er med på å skape tilhørighet i de utvalgte tekstene?

4.2.1 Eksistensdiskurs

Det som ligger bak eksistens er essens. Sosialkonstruksjonister har et anstrengt forhold til «essensialismen» fordi innen psykologi var målet å avdekke menneskers essensielle egenskaper. Eksistensialismen retter oppmerksomheten mot menneskets søken etter mening (Madsen, 2017, s.30). Vi konstruerer ideene våre om hva det vil si å være menneske. Ut fra det tilegner vi oss spesifikke kulturelle praksiser som vi styrer oss selv innenfor (Lock og Strong, 2014) Menneskelivet rammes inn av muligheter og begrensninger. Noen opplever at de har det best når det finnes et mentalt helhetsbilde, hvor tingene passer sammen. Teorier om gir tydelige svar på «livets gåter» (Danbolt, mfl., 2014). De store spørsmålene om meningen med livet, viser seg oftest i sitt fravær. Hva er tilhørighet? spør den ensomme. Slike spørsmål stilles oftest i dyp fortvilelse og smerte (Øfsti, 2010, s. 9). Fra et relativistisk syn finnes det ikke noe man kan kalle sikker kunnskap eller rene erfaringer. En slik posisjon vil hevde at erfaringer er et produkt av tolkninger og derfor er konstruerte (Willig, 2013).

Mine brødre:

Messi: *Det livet jeg har levd har aldri vært det livet jeg har vært ment leve (...)*
Alt det som burde vært nært har vært fremmed, og det som har vært nært har bare vært falskt, en illusjon. Festinga, bilinnbruddene, drikkinga, fotballen; alt det som før har betydd noe, har alt hatt et fnugg av verdi ved seg. Jeg har bare gjort det alle andre har gjort og dette har blokkert for alt det jeg er ment til å gjøre. Og med det bestemte jeg meg for at jeg aldri skal gjøre noe som får meg vekk fra Allah. Jeg skal aldri drikke igjen, stjele eller gjøre andre ting som Allah ikke vil være fornøyd med
(Mine brødre s. 166).

Beskrivelsen er en «tynn» identitetskonklusjon, White (2006) som «jeg er uverdig» (Holmgren, 2010). Det som er meningsbærende i dette sitatet er at livet hadde en plan men ble ikke slik. Livet har vært falskt, en illusjon. Dette er ord om skuffelser og sorg. Messi er påvirket av en mor som er troende og jeg tolker diskurser om at livet var forutbestemt, av Allah. Fordi Messi ikke hadde fulgt reglene har det gått dårlig. Han posisjonerer et nettverk av meninger. Fra et poststrukturalistisk synspunkt er virkelighet bare et av mange perspektiver på virkeligheten og er derfor først og fremst preget av den enkelte tenkers eget synspunkt og ståsted, i forhold til de diskursene som er tilgjengelige. Ideen om hva som er et verdifullt liv kommer fra et sted. I dette tilfellet, reglene i Koranen. Det som kan ses på som sannhet blir da en strukturering og fiksering av ideer som gjennom en sosial prosess blir en rådende forståelse, fordi vi er meningssøkende vesen. I følge Brinkmann er det lett å bebreide seg selv når ikke alt går som det skal. Han peker på at klasse og økonomi fortsatt spiller en stor rolle for mulighetene i ungdommers liv. Forestillinger om at i dag har unge «alle muligheter», er en illusjon (Brinkmann, 2015). Det handler om de forutsetningene man fødes inn i og menneskene selv kan ikke bære skylden alene.

Historien er skrevet fram med et trangt handlingsrom. Enten kan Messi forbli kriminell eller så blir han radikalisert. Messi representeres med manglende autonomi og få muligheter. Messi diskuterer med seg selv rundt spørsmålet om hvorfor han har hatt behov for denne gruppetilhørigheten. Venner med dårlige verdier. Jeg tolker inn diskurser om selvstendighet. Han skammer seg og kjenner på en utilstrekkelighet. Skam og skyld regnes ofte som sosiale følelser, og særlig skam er knyttet til hvordan man opplever at andre ser en. Skyld handler om at man opplever at man skulle ha tenkt, følt eller handlet annerledes (NKVTS, 2019 s.157, 158).

Det store tabuet i dag er ikke bare å ikke ha ambisjoner, men i tillegg å maksimere potensiale man har «inne seg» (Madsen, 2017 s.39). Mening er noe vi gjør og noe som bor i handlingene våre. Vi og handlingene våre er åsted for interesser. «Hva gjør det du sier nå». Du forhandler og reforhandler med språket. Vi argumenter, unnskylder og legitimerer våre grunner til mening (Øfsti, 2010, s. 29) Retorikken er valgt fordi innenfor sektdiskursen må medlemmene ta tydelige valg. Det krever at man gir alt.

Dette leder oss til neste sitat om samme tema.

Mine brødre:

Abdullah: «Hva er egentlig verdt å leve for i denne verden? Hva er det som er spesielt med denne verden, egentlig? Er det penger, Kvinner? Eller rusmidler? Hva tror dere Profeten hadde sagt hvis han hadde vært her i dag? Hans ettermæle er ødelagt. Kuffar har ødelagt det, og hva er da poenget med å leve videre i en verden som er underlagt menneskelagde lover? Er det ikke da det beste å legge vekk våre liv, våre familier, våre jobber og kjempe med livet som innsats for vår kjærlighet til Allah?(...)»

«Bror sier han og stryker meg over armen. Kuffar vil aldri være fornøyd med deg med mindre du slutter å være muslim og gjør akkurat som dem. De vil utnytte kvalitetene dine, og når de ikke har bruk for deg vil de kaste deg. Du må gi slipp på alle som holder deg tilbake. Selv dine venner. Selv dine foreldre (Mine brødre s.316).»

Abdullah har hegemonisk intervensjoner i å lykkes med overtalelsen gjennom artikuleringens kraft. Det vil si å overbevise i en prosess (Jørgensen og Philips, 2019, s. 60-61). De vil utnytte deg og kaste deg. Ord som splitter og mistror. «Splitting» bruker Vestel som et begrep der man utvikler en forenkende forestilling om et univers der «de andre, de som ikke deltar i protagonistens nomos», anses for å true gruppen og ses som mindreverdige i et strengt dualistisk, svart og hvitt verdensbilde (Vestel, 2016). Ønsket resultatet er å få tilhørerne over på sin side, «turn over». Det betyr at de unge oppfordres til å forlate alt annet. «Enten er du med oss eller så mot oss». «Kuffar vil aldri være fornøyd med deg med mindre du slutter å være muslim og gjør akkurat som dem». Her tolker jeg inn en likhetsdiskurs som assimilering, som eneste alternativet. Da må Messi gjøre som nordmenn og forlate muslimske tradisjoner. Nordmenn framstilles som enhetlig stor gruppe. Målet er å vise at Messi har et trangt handlingsrom (Jensen og Ulleberg, 2011). Sitatet framstår som en monolog mot forbrukssamfunnet og det moderne. Penger, kvinner og rusmidler. Kvinner objektiveres som en av «tingene». I denne diskursen er det mennene som har all makt. Oliver Roy (2004) peker på framveksten av postislamistisk fundamentalisme, nettopp fordi det er reaksjoner på tradisjonelle religioner sin tilbakegang. Tro har blitt et identitetsprosjekt som blir viktigere, men også mer individualisert og potensielt i utakt med det sosiale verdifelleskapet. Habermas betegner

epoken som postsekulær (Madsen, 2017, s. 60). Teologen Robin Gil argumenterer med at fundamentalismen i dag både innen kristendom og islam ikke primært handler om bokstavelig tolkning av religiøs tradisjon eller skrift, men må forstås som et moderne fenomen, der de religiøse aktørenes identitet først og fremst er grunnleggende i opposisjon til sentrale trekk ved modernitet (Revell, 1996) gjengitt i Madsen (2017, s.69).

Den tyske filosofen Jürgen Habermas (2006) beskriver fremveksten av religiøs fundamentalisme som en reaksjon på kapitalistisk modernisering i regioner i Midtøsten. Mange opplever en rotløshet i møte med siviliseringsprosessene (Madsen, 2017, s.59-60). Troen på at økt modernisering medfører en økt sekularisering. Denne påstanden trenger modifikasjon i følge Vestel som mener at en av grunnene til dette sinnet mot modernitet er følelsen av dyp urettferdighet som kan knyttes til personlige og nasjonale dimensjoner som igjen fører til ekstremitet (Vestel, 2016, s. 136).

Diskurser om rettferdighet har en konsekvens som intuitiv og gir mening for dem som snakker gjennom denne diskursen. Går man mot diskursen vil det føre til konflikter for de som har en maktposisjon, man motsetter seg ikke en diktator, det kan få ubehagelige følger (Lock og Strong, 2014, s. 318). Abdullahs plassering i strukturen der han forhandler mot et liv utenfor diskursen som meningsløs, han tilbyr å gi livet innhold og mening. Han tilbyr kjærlighet fra Allah og da trenger du ikke venner og familie lenger. Hans posisjon er at han er «sendebud» og forteller hvordan Profeten vil ha det. Profeten er en streng patriark som objektiviseres som en farsfigur. «Hva ville han sagt, om han var her i dag. Du skal forklare deg for den «myndige far» en dag, det er en plikt. Mange unge opplever meningsløshet og søker etter mening. Religion, psykologien og selvutvikling har oppskrifter som kan hjelpe (Madsen, 2017). De som har ødelagt alt, er «kuffar» som i denne konteksten menes «ikke troende» brukes også som «klengenavn» på nordmenn i miljøet.

Mine brødre:

Messi: Jeg vet ikke lenger hva som er riktig og hva som er galt. Jeg vet ikke hvem som har rett, og hvem som har feil. Det eneste jeg vet med sikkerhet er at jeg ikke kan bli dette landet. Norge har frarøvet meg alt. Alt som jeg en gang hadde, og alt som jeg har holdt kjært. Jenta jeg elsker, venna mine, min far, min frihet, mitt liv. Nå sitter jeg bare i et uendelig stor rom med tomhet og ensomhet. Men jeg tror ikke man blir født ensom. Jeg tror ensomhet er et resultat av ting vi mister i livet, eller lengter etter.

Følelser og mennesker, mennesker som man aldri får se igjen. Det er en del av livet, og man må lære seg å tilpasse det. Så derfor vil min reise fylle rommet av ting jeg har mista og lengta etter (Mine brødre s. 348).

Idéen om at det finnes et klart svar. idéen om å være fylt og ikke tom. Subjektposisjon «Derfor må jeg reise» handler om hva Messi plikter å gjøre i praksis fra denne posisjonen og hva han bør tenke. «Jeg bør reise og fylle rommet av ting som jeg har mista og lengta etter». Her posisjoneres hovedrollen med et nettverker av meninger. «Å gi erfaringene et narrativt hjem» (Spence 1984) handler om hvordan det skapes mening i det som skjer oss i verden En narrativ forståelse om seg selv utvikles alltid sammen med andre (Johnsen og Torsteinsson, 2012 s. 35-36, 39). Gamle traumer blir forklaringer og gir mening på framtidige hendelser og blir en slags selvoppfyllende profeti for livet og identiteten (Holmgren 2010). I møte med sektdiskurser er hovedrollen nå overtalt til å forlate alt. For å mestre dette støter vi på en diskurs om selvstendighet som appellerer til individualisten om å klare seg selv. Gå egne veier. Samfunnet har dyrket selvstendighetsdiskurser i den moderne forestillingen om selvrealisering. Et stort hovedfokus på denne diskursen startet blant annet med den Amerikanske psykologen Abraham Maslows behovshierarki, selvrealisering var på toppen. Det handler om troen på det unike potensiale i hvert menneske og at det finnes en større mening for seg. Noe som igjen krevde selvstendige valg. (Madsen, 2017, s. 30). Vi opplever likheter og forskjeller, fordi vi speiler oss med hvordan andre har det. Samtidig med denne speilingen kom også den eksistensielle ensomheten. For hvis det ikke finnes noe felles grunnlag for å gjenkjenne og utrykke opplevelser og erfaringer om ensomhet, hvordan skulle vi ellers vite om en spesifikk privat opplevelse, som ensomhet. Ensomhet er ikke målbart men en subjektiv opplevelse. Det forutsetter store mengder sosial eller kulturell iscenesettelse. Vi lærer hvordan vi skal føle. Påstanden om at vi lærer hvordan vi skal forstå ensomhet går på tvers av all konvensjonell logikk, spesielt når vi utvider dette til hvordan vi kommuniserer (Lock og Strong, 2014, s. 217).

Jesussoldaten:

*Anders: Hun hadde utøvd vold mot seg selv og hadde flere arr oppover armene (...)
Slike kutt var ikke bare en skade demoner fikk en til å påføre seg selv; det var en del av det satanistiske ritualet! Det vi hadde foran oss, var blodofringsdemoner, hekseri og satanisme. Det gjaldt å sørge for at de selvdestruktive demonene ikke lenger fikk kontrollere henne, så vi tok fram saltet og salveoljen. Oljen ble påsmurt i et tynt lag i formen av et kors, mens saltet fungerer som en slags forsegling av den spirituelle handlingen. Jacob var ikke kjent for å være snill mot demoner. Han helte en neve salt i hånddamens han bestem tok tak i jentas skulder (Jesussoldaten s. 200)*

(...) jeg skulle drive demonene ut av henne. Hun frådte rundt munnen, noe jeg tok som et tegn på at demonene i henne reagerte på det jeg gjorde. Etterpå takket hun og sa at hun følte seg bedre. «Gud bruker meg for å sette henne fri», tenkte jeg stolt, og kjente en viss makt. Endelig fikk jeg utrettet noe, og levde opp til kallet mitt (Jesussoldaten s.199)

Helbredelsesoppdraget er meningen med Anders sitt liv. Det er et kall. Anders plikter å handle i denne posisjonen. Her tolker jeg at det handler om en hjelpediskurs. Det er Anders sin plikt å hjelpe henne. «Det frådte av munnen på henne» som beviset for at handlingen som ble utført. Hun ble rensket. «Gud bruker meg for å sette henne fri». Det har også slektskap til en terapeutisk diskurs om at det er mulig å snakke seg fri. En synlig diskurs i vår tid. Det første spørsmålet var, "hvordan har du det med Gud?" Det var nødvendig å stille dette spørsmålet. Vi har vokst opp med dette spørsmålet overført til «hvordan har du det med deg selv?" Det hjelper å prate seg tom. Det handler igjen om at det er noe inne i menneske som skal ut. Mennesket skal leges, repareres og settes fri fra det som binder de. Før femtitallet var menneskesynet preget av det mekanistiske synet fra opplysningstiden. Mennesket ble sett på som en maskin som kunne repareres. For at menneskets problemer skulle kunne behandles så måtte man vite hva som var årsaken til problemet. Det ble viktig å diagnostisere mennesket, deretter kunne man reparere det.

Psyken kunne repareres på samme måte som en maskin (Madsen, 2017) I det systemiske paradigmet skulle fokus ligge på at problemer skulle løses i samspill med fokus på den

konteksten problemet oppstår i (Jensen, 2009, s.19-24). Språkspillene her mener jeg appellerer til unge mennesker med sine ungdomskulturelle trekk. Det mystiske med magi, åndeverdenen og eksorsisme. Slike ritualer kan tiltrekke seg ungdommer (Vestel, 2016). For en utenforstående sett gjennom en omsorgsdiskurs vil disse demonutdrivelsene framstå som voldsutøvelser. Det kommer an på hvilken posisjon det snakkes fra og hvilke diskurser som gjelder. Jeg mener at språkspillene her binder oss til spesifikke måter å snakke og relatere oss til hverandre på. Denne verden har sin egen tilhørighet. Du får en betydning og føler en makt i forhold til hva du kan utrette. En utenforstående som aldri har vært i en pinsemenighet vil ikke kunne skjønne hva som menes med «blodofringsdemoner». Hvordan mennesker tilegner seg og bruker språket på er måter som er avpasset til relasjonene deres, innenfor en kontekst. Dette er en sosial praksis i denne konteksten. For utenforstående er det uvante betydninger og uvante måter å samhandle på. Språkspillene gjør at mening må granskes og undersøkes utfra de kriteriene menneskene har utviklet for bruk av ordene, innenfor konteksten og hvilken mening det er ønskelig opp nå (Lock og Strong, 2014, s.196-197). Når sitatet tas ut av kontekst oppstår det et ubehag som er med å skape en mur mellom «sekten» og de utenfor. «Blodofringsdemoner, hekseri og satanisme» ord med skummel språkdrakt. Ord kan gjøre avstand, gjøre redd, gjøre frykt (Øfsti, 2013 s.10). Andre ordspill som helbredelse og befrielse mot vonde tanker ville ikke vekket samme avstand. Vi har unike måter å forklare og forstå erfaringene og opplevelsene våre på. Jeg tenker at målet med disse sitatene er å skape avstand til miljøet og vise til diskurser om at sekter er skumle.

Jesussoldaten:

Anders: Hva hvis all brølingen og hvesingen i realiteten skyldtes naturlige og forklarlige menneskelige faktorer? Det var skummelt å tenke sånn, for Gud kjente alle mine tanker. Jeg ba derfor raskt om tilgivelse og bestemte meg for å slutte å tvile (Jesussoldaten s.197).

Innenfor en helsediskurs er argumentene at ekstase utløser visse fysiske væremåter og har sine naturlige forklaringer. Jeg drøfter sitatet som at Anders forhandler mellom to diskurser. Den rasjonelt tenkende og pastorsønnen som er opplært til å tro på denne måten. Måten Anders posisjoneres i denne diskursen der det handler om hans gudsbilder, der Gud ser og hører alt han tenker og gjør. Jeg tolker det som at han opplever seg overvåket. Hva det er lov

å tenke innenfor denne diskursen. Overvåking og kontroll av medlemmene sine er en sektdiskurs. Anders er opplært til denne selvjustisen. Anders ber Gud om tilgivelse fordi han opplever at Gud hører diskusjonen han har med seg selv. Han blir redd, redd for dommedag. Det ligger endetidsforventninger i denne diskursen (Schaanning 2000 s.13). Beskrivelsene tolker jeg som at Anders har et symbiotisk forhold til Gud (Stålsett 2012) Gud er et relasjonsobjekt, en fars patriark han er redd for og redd for å svikte. Relasjonen til Gud blir truet med tanker om tvil og det gir et trangt handlingsrom. Hvordan vi skaper mening er også tids og stedsspesifikke i sosiokulturelle prosesser. Et eksempel på dette kan være synet på hvordan man praktiserer tro, har gjennomgått store endringer i den vestlige verden. Orakelet Delfi fikk ikke diagnosen schizofren fordi hun hørte gudenes stemmer. Delfi ble aktet og sett opp til, hun var velsignet og ikke syk som mest sannsynlig ville gjort at hun hadde fått en diagnose i dag (Lock og Strong, 2014).

4.3 Hvordan er utenforskap med på å rekruttere til radikaliserings i de utvalgte tekstene?

4.3.1 Fremmedfryktdiskurs

Fremmedfryktdiskursen handler om redsel for miljøer vi ikke kjenner og ikke forstår. De siste årene har det utviklet seg en hatkultur fordi noen tror at muslimer tenker og handler som et vesen. Fiendebilder av muslimene som hjernevaskede, gale og drevet av en ond religion (Vestel 2016). Slik jeg ser det, er det de samme diskursene vi finner om karismatiske pinsevenner. De fleste mennesker har sin kunnskap om slike miljøer fra overskrifter i norske medier om manipulerende «sex-sekter», «pengepredikanter» og maktmisbruk (Skolglund 2011).

Jesussoldaten:

Egedius (forfatteren): *For den nest eldste broren hans var farens medie-opptredener en stor påkjennning. Petter gikk på ungdomsskolen da faren aktivt kjempet mot homofili, 90-tallets tenåringer var ikke på sosiale medier (Jesussoldaten s.75).*

Hver gang faren har vært på TV, blir Petter konfrontert med synspunktene hans. Siden han er pastorsønn, er det er hans plikt å forsvare menighetens syn. Å si nei til EU er ikke så vanskelig. Her er medelevene delt. Det er verre når klassekameratene er på ham og spør: Er det feil å ta abort? Er det feil å være homofil? Ja, svarer Petter, som stadig vikles inn i debatter han ikke klarer å si nei til (Jesussoldaten s. 75).

Barnas posisjon innenfor denne sektdiskursen blir beskrevet som at de var dømt til å bli utenfor. I Mediene blir disse ulike posisjonene framstilt politisk, med sterke polariseringer. Jeg mener det er forfattet en sterk motkultur mot sekterisk repertoar i vår tid og grunnen kan være hvordan disse miljøene framstilles som lite tolerante og mot moderne verdier. De er mot homofili og mot abort. Meningshegemonier som er kjempet om tidligere. Pinsekristen-tro er derfor «ikke på moten» slik jeg tolker det. Kritisk tenkning er stor del av det vi lærer på skolen og temaer om tro skaper ikke refleksjon men refleks hos folk i følge Davidsen (Davidsen 2012). Jeg tolker at de unge som vokser opp i dette miljøet, med et trangt handlingsrom, lett blir skjøvet ut av andre miljøer, som på skolen, da de står for meninger ikke andre forstår (Vestel 2016, s.17).

Mine Brødre:

Messi overhører samtale på fest med fotballlaget sitt:

Spissen: *«men alle muslimer må jo være terrorister. De går jo løs på alle sammen uten grunn» sier spissen og tar en slurk av ølen sin.*

Messi: *Kjeven min strammer seg automatisk når jeg hører orda hans.*

Spissen: *«og de jævla terroristene som drepte alle de uskyldige menneskene i Paris, de kommer til Norge også hvis grensene ikke stenges.»*

Midtstopperen: *«hvordan skal de komme hit?»*

Spissen: *«sammen med flyktingene vel» de kommer til å late som de er flyktinger. Det kommer til å bli et jævla helvete hvis de gærnigene kommer hit og dreper folk. Dreper nordmenn.*

Venstrebacken: *«Når man åpner dørene for tusenvis av flykninger, så legger man også til rette for terrorister kan komme hit helt fritt og usett»*

Spissen: *«det er derfor jeg skal rett i militæret etter tredje, skal faen meg forsvare landet slik oldefaren min gjorde under krigen mot okkupantene.*

Muslim er faen meg okkupanter»

Han sender ut en nazi-hilsen som får de andre til å le. Den eneste nordmannen som har prøvd å beskytte Norge er Breivik. Sjefen gjorde en god jobb med kvitte seg med en del av ugresset i landet (Mine brødre s. 70).

Ungdommene snakker om terror og frykt fra sin plattform. Her står Messi i en utenforposisjon fordi han er muslim. Det gir «kameratene» bestemte rettigheter i forhold til hvilke strategier de kan bruke og samtidig ha troverdighet (Johnsen og Torsteinsson, 2012). «Alle muslimer må jo være terrorister» Språkhandlingene er rasistiske fordi man snakker om alle muslimer over ett. Vi og handlingene våre er åsted for interesser. Det er ikke sånn at vi våkner opp og er rasister. Vi våkner ikke opp og er enten eller. Vi formes underveis og over tid av alle de diskursene som er tilgjengelig for oss.

Et slikt sitat kan legitimere Messi sitt utenforskap med mobbing og at dette er en av grunnene til radikaliseringsprosessen han går igjennom.

Vi snakker og tenker på måter som det er mulig innenfor et konkret språkspill eller innenfor den sjargongen vi hører hjemme (Lock og Strong, 2014). Resultatet kan lett bli et slags tunnelsyn. Narrativ tilnærming er strategier i forhold til, for eksempel hvilken tid sitatet skal leses i. Det vil si at bakteppe for hvordan folk prater må settes i inn i en sammenheng med tid. Konteksten av fremmedfrykt eskalerte i tiden etter 22. juli og terrorangrepet. Mange norske muslimer holdt pusten, i et intenst håp om at det ikke var en muslim som hadde utført terrorangrepet. Vestel stiller spørsmål om en medieskapt panikk og polarisering. Mange både unge og eldre muslimer opplever dette media presset og de gjentatte negative skremmende fremstillingene av islam, som en stor byrde. I opphetede samfunnsdebatter er frykt noe som selger godt (Vestel, 2016). Mange muslimer fortviler over hvordan islam forveksles med ekstremistisk vold utført av voldelige terrorister i islams navn Det er forskjell

på religionen selv og bruken av den (Vestel, 2016). Jeg vil referere til Bauman om at frykten er flytende fordi den i liten grad har en klar adresse og et tydelig ansikt. Noen mennesker får behov for orden, en forenkling og om noen kan «rydde opp i kompleksiteten». I et slikt landskap er en egnet «fiende» være kjærkommen (Vestel, 2016). Gruppedannelse om hvordan folk oppdeles i grupper som strider mot hverandre og hvilket samfunnssyn som slår igjennom er avgjørende konsekvenser for våre språkhandlinger (Jørgensen og Philips, 2019, s. 58). Messi er i en diskurskamp mellom to posisjoner. Lagkameratene som er norske og han som muslim. Unge mennesker kjemper for å være endel av felleskapet og ikke være utenfor. For noen mennesker er opplevelse av traumer forbundet med velkjente temaer i deres liv. Det kan være utestengelse og mobbing (Holmgren, 2010).

Jesussoldaten.

Er ikke det prestesønnen? spurte hun. Det sank i meg. Noen visste det! Etter det var jeg på vakt. Men jeg ble like perpleks da en eldre gutt slengte ut: Dere driver jo og synger bord-vers og sånn. Fra da av tittet jeg ut av kjøkkenvinduet hver gang vi skulle spise, for å se om det var noen utenfor som kunne høre oss (...)

Søsknene mine og jeg var så kristne at vi stakk oss ut. Steffens løsning ble å overdrive. Hver dag gikk han med en T-skjorte eller et annet plagg som slo fast at «Jesus er livet». På klokka hans sto det «Jesus is coming soon». Det ble imaget hans, den stilen han kjørte (Jesussoldaten s.78).

Gjennom å synge bord-vers blir Anders beskrevet som annerledes. For femti år siden hadde man vært utenfor hvis man ikke sang bord-vers. Søsknene min og jeg var så kristne at vi stakk oss ut. Jeg tolker det som om Anders ønsket å være som de andre, men at kristenrollen forklarer utenforskapet. Det skrives fram en normalitetsdiskurs som handler om hva som kan defineres som innenfor og utenfor normalen. Barn har ofte et stort ønske om å være endel av felleskapet og passe inn. Noen barn prøver å finne ut av hva gårsdagen mobbing handlet om, for å rette det opp igjen dagen etter. I følge Annette Holmgren handler ikke dette om hva som er feil eller ikke. Neste dag er det ofte nye grunner til man ikke passer inn, noe nytt som er feil (Holmgren 2010 s. 7). Slik jeg tolker det har mobberne tatt makten og Anders blir styrt av denne makten. En form for krenkelse er nedverdiggelse av ens sosiale

betydning i vennekretsen. Slik erfaring vil kunne medføre tap av selvverdsetting og kan bryte sammen en persons identitet. Man blir seg selv gjennom andre (Honneth 2008). «Jesus er livet» er en språkhandling som forsvaret deres posisjon. «Steffens løsning ble å overdrive», sin kristenhet. Jørgensen og Philips skriver om gruppedannelser og om at motstandshandlinger kan være å overdrive sitt ståsted eller den tildelte identiteten, gitt av noen andre. Motstandshandlinger blir å overdrive og markere forskjellene med klær som symboliserer sin posisjon og mening. Posisjoneringen fremstår som solidaritet med gruppen man opplever at man tilhører (Jørgensen og Philips, 2019). Gruppetilhørighet eksemplifiserer også i det neste sitatet

Mine brødre:

Abdullah var blodig opptatt av Syriakrigen(...)

Det er nettopp på grunn av slike kriger at Abdullah ikke jobber.

Han ønsker ikke at skattepengene hans skal finansiere det norske militæret, som med sin tilstedeværelse i Irak og gryna bidrar til at enda flere uskyldige muslimer dør.

Han lever på NAV og sier at det er bedre å bruke av statskassa til kuffar enn å bidra til den selv (Mine brødre s.222).

Språkhandling om at Abdullah vil redde muslimer. Det er rettferdig. Rettferdighet er en sosialdemokratisk diskurs. At det er en verdi av å kjempe for rettferdighet, at ting er likt, at ting går i balanse, som en dyd. Mennesker ønsker å fremstå som rettferdige.

Motstandshandling for urett. Måten vi skaper mening på er tids og stedsspesifikke, ettersom de er situert i sosiokulturelle prosesser. Bilder fra krigen i Syria forsterker slike holdninger.

Vestel mener slike sitat er forbundet med behovet for selvoppholdelse i en verden hvor mennesker opplever sosial uorden (Vestel,2016) Robert Fisk hevder at internett spiller en nøkkelrolle i radikaliseringsprosessen som er et veldig sterkt medium både for å informere og påvirke i vår tid (Vestel, 2016).

4.3.2 Patriarkdiskurs

Guttene i begge bøkene er ensomme og lengter etter tilhørighet. Begge ungdommene er på vei til noe nytt. Messi bryter med sine gamle venner og går inn i et radikalt Islamistisk miljø. Anders bryter med far og går ut av en karismatisk pinse-menighet, der far er pastor. Jeg har kommet frem til at en av hovedtematikkene i begge disse bøkene er patriarken. Tekstene handler om forholdet til fedre, Gud, brorskap og Allah. Myndige, overvåkende og krevende stemmer. Begge fedrene skrives fram med dårlig fronesis i sin utførelse av farskapsrollen. Patriarken ses i sterk kontrast til den moderne farsdiskursen, den «myke pappaen» og den trygge omsorgsperson. Kritikken «den myke mannen» ofte kan få fra miljøer med mer gammeldags kjønnsrollemønster er at oppdragelsen av barna blir utflytende og mangler grenser og at «den myke pappa» har blitt for soft. Innenfor sektdiskursen har man tro på tydelige regler. I mine brødre er det et stort fravær av far. Messi finner denne erstatningen til en mann i patriarken Abdullah. I Jesussoldaten beskrives farsrollen som en som har et psykologisk mye makt over sønnen.

Jesussoldaten:

Anders: Hver gang jeg ikke var hundre prosent med under lovsangen eller bønnemøtene, kom det samme spørsmålet: Hvorfor gjemte jeg meg for ham? Alt som ikke kom fram i lyset, kunne demonene påvirke. Den eneste måten jeg kunne være trygg på, var hvis jeg viste pappa alt. Det føltes som om bare totalt innsyn var akseptert. Når jeg levde mitt eget liv og ikke gikk hans vei, kjente jeg meg uglesett. Som en kvalme. Noe som måtte rettes på. I stedet for at han møtte meg med respekt, ble det utkjempet en kamp for å få meg tilbake: Hva var det jeg holdt på med? I det ene øyeblikket sto jeg på scenen og ledet andre til å ta imot Jesus, i det neste ville jeg heller være med venner enn å dra på møte?! Det var ikke plass til noe motargument, som at jeg hadde vært på søndagsmøte hver dag hele året, og burde kunne få fri én gang (Jesussoldaten s.130-131).

Faren til Anders posisjoneres som overvåkeren og manipulatorens. Hvis jeg støtter meg på religionspsykologi og Freud blir den den konfliktfylte relasjonen mellom sønn og far

lokalisert som gudstroen og gudsbildets psykologiske opphav. Disse følelsene blir prosjisert ut på en imaginær «himmelsk far». En ambivalent og lunefull far som ikke er til å stole på gjør at du ser de samme egenskapene i Gud (Danbolt mfl., 2014). Anders blir satt under sterkt press for å «passe inn i Guds byggverk, som bekrefter diskurser om sekter. Sitatet er valgt for å skape sympati for Anders sin posisjon, som opplever å bli nektet rettigheter. Det er i følge Honneth en form for krenkelse. Et slikt tap av rettigheter kan gå ut over selverdet (Honneth 2008). Patriarkfar er å være forsørger, grensesetter, veileder og identifikasjonsfigur for en tradisjonell maskulin opptreden (Ellingsæter og Widerberg, 2012). Anders vokser opp på 90- tallet i en tid med en annen dominerende farsdiskurs, likestillingspappaen. Jeg tolker at det kan posisjonere Anders i en diskurskamp, synet på sin far mot hva samfunnet tenker er en «normal» far (Willig, 2013). Det er stadig et fokus på økt betydning av menn i gutters hverdag og at far eller mannens posisjon må styrkes (Annfelt, 2008). Noen ganger handler slike omsorgs-praksiser om kultur, andre ganger om en familie og slekts praksis. Verdien endres i liten grad, spesielt hvis miljøet mangler impulser utenfra (Ellingsæter og Widerberg 2012).

I følge Bauman bærer vært språklig uttrykk med seg bagasje fra tidligere relasjoner (Bauman, 2001). Hvis jeg lener meg på Westmark sine teorier viser Anders et initiativ om å ta vare på det han selv ønsket å gjøre med livet. I terapeutiske samtaler kan dette være et startskudd der historiene til de unge ofte er preget av negative identitets-konklusjoner (Westmark, s. 2009). Narrativt fokus vil dermed også måtte implisere fokus på selvforståelse. Anders forståelse av problemet som oppveksten i et karismatisk pinsemiljø må ses i lys av tid og kulturers forståelse av de problematiske sidene ved miljøet (Johnsen og Torsteinson, 2012 s. 200-201).

Jesussoldaten:

Anders: jeg skulle ikke sammenligne meg med alle andre. Jeg var skapt for noe større enn dem, forklarte pappa. Jeg var en av lederne i Oslokirken (...) jeg skulle nå lenger enn faren min. Derfor måtte jeg ha høyere idealer enn han hadde på min alder (Jesussoldaten s.170).

Sektdiskursen handler om at du bør være med å realisere menighetens mål og visjoner. Du er endel av en kollektiv identitet (Egedius ,2017). Du har lojalitetsbånd i en familie og ved å

bli delegert oppgaver kan det gi livet mål og mening, men oppgavene kan også være i utakt med behov. Forventningene til barna kan bli for store. Det kan handle om å videreføre drømmer foreldrene selv drømte, ved å forsøke å realisere drømmene gjennom barna sine. Jeg tolker at barna i familien var prisgitt foreldrenes valg og at det ikke var rom for noe «midt i mellom» (Johnsen og Torsteinsson 2012, s.88). En motsatt måte å drive farskapet sitt på finner vi i neste sitat. Her stilles det krav om at sønnen tar over farsrollen og ansvaret for hjemmet:

Mine brødre:

Faren til Messi: det er du som har ansvaret for at alt er på stell hvis jeg ikke er hjemme. Hvis noe skjer meg», han stopper opp for å se mot kjøkkenet om mor hører på, så er det du som er mannen i huset»

«vet du hva det betyr?»

«det betyr at det er du som har ansvaret, skjønner du det wardea?»

«Moren din trenger en sterk sønn», sier han.

«Du må aldri slutte å ta vare på henne eller dine søsken. De er ditt ansvar.»

«Det var alt», sier han og lener seg tilbake i sofaen. (Mine brødre s.196)

(...) jeg forteller om far som har reist til Pakistan for å gifte seg (Mine brødre s.201)

Innenfor en omsorgsdiskurs vet vi noe om hva som gjør en far til en viktig person for sine barn. Det er viten som ligger innenfor det normaliserte og selvfølgegjorte. Jeg lener meg på teorier om at der det ikke finnes en tilstedeværende far søker de unge ofte andre rollemodeller, andre steder. Barn kan etablere utrygg tilknytning dersom omsorgspersonene ikke er tilstrekkelig tilgjengelige (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Målet med sitatet er å skape sympati for Messi. Innenfor en omsorgsdiskurs vil dette ses på som omsorgssvikt. Posisjonering handler om hvilke rettigheter, plikter og forpliktelser man har i en «oppdragerdiskurs» Fedre som presenteres på denne måten mister legitimitet (Lock og Strong 2014, s. 407-408). Et klasseperspektiv på familien dreier seg ikke bare om økonomisk fordeling mellom familier men også om kulturelle praksiser og samfunnets verdsetting av dem, blant annet gjennom de normer som ligger til grunn for familiepolitikk (Ellingsæter og Widerberg 2012, s.103-104).

I følge Honneth er det viktig at mennesker opplever seg verdsatt i sine nære relasjoner. Den affektive bindingen mellom barna og omsorgspersonene er avhengig av en fintfølede balanse mellom selvstendighet og avhengighet (Honneth 2008). Faren deler en alvorlig hemmelighet med Messi, at han skal forlate han, søsknene og moren. Det vil slik jeg tolker det kunne føre til triangulering, han blir brukt av far til å holde en hemmelighet mot mor. Triangulering kan føre til problemutvikling hos barn (Johnsen og Torsteinsson, 2012).

Mine brødre:

Utdrag av avskjedsbrev til Messi fra Abdullah (...)

Du er den mest komplette broren jeg noensinne har møtt. Allerede da jeg møtte deg første gang kan jeg si at du var spesiell. Du er sjelden vare, bror. Som edelstener og edelstener kan ikke lenger bli sett på som kalkstein.

Jeg drømmer en dag om å få følge i dine fotspor, men enn så lenge må jeg bli her og kjempe for oss undertrykte muslimer i dette landet. Du er den viktigste broren jeg har og du vil etterlate deg et fotavtrykk i mitt hjerte (Mine brødre s.347).

Messi (tenker)

Mor vil aldri forstå, men Sabah og Mauzam vil en dag innse at jeg dro fra et land som ikke tar vare på oss eller bryr seg om hvordan vi har det (Mine brødre s.343).

Det som skiller mennesker er ikke deres holdninger til et sosialt objekt eller hendelse, men måten de konstruerer selve objektet eller hendelsen på, gjennom språk. Det folk sier eller skriver forteller oss noe om hva de gjør med ordene sine. Abdullah skrives igjen fram som karismatisk leder som manipulerer Messi. Messi på andre siden er offeret, «leirklumpen» som Abdullah har forvandle til den han ville ha. Abdullah former Messis nye identitet. Dette er beskrivelsen om sektlederen og offeret.

Jeg tolker et språkfelleskap til eventyrene, «*Du er sjelden vare bror som edelstener og edelstener kan ikke lenger bli sett på som kalkstein. Jeg drømmer en dag om å følge dine fotspor, men enn så lenge må jeg bli her å kjempe for oss undertrykte.....*», Edelstener er verdifulle og kalkstein er verdiløse.

Ungdom i dag vokser opp med narrative forbilder som Harry Potter og Tolkien (Vestel 2016). En forenkling av svar på vanskelige spørsmål kan appellere til de unge. En måte å forstå kompleksiteten i det sosiale livet. Ser vi på populariteten i dataspill er krig, magi og trosforestillinger sentrale emner. Eventyrverdener der ritualer spiller en rolle, der kontroll og evnen til å velge noe vanskeligere og større enn seg, er det viktigste. Hvis ikke du klarer det går det dårlig, selve plottet i populærkulturens drama. Du må skjønne spillets regler. Realityserier viser også dette plottet om og om igjen. Dramaet og handlingsrekkefølgen har «bibelske plot».

Det appellerer til at altruister og helter må kjemper for noe større og viktigere enn seg selv. I følge Honneth er anerkjennelse intersubjektivt og mennesker tilstreber anerkjennelse med hensikt å opprettholde og skape egen identitet. Anerkjennelse argumenteres som et universelt prinsipp, og som på denne måten gjør mennesker avhengige av hverandre. Hegel mener at de som opplever fravær av anerkjennelse er villig til å gå i kamp for å oppnå det (Honneth, 2008) Videre skriver Honneth at barn vinner selvrespekt når de opplever at de oppnår rettigheter, sosial respekt og aksept. Den sosiale verdsettingen handler om forventninger til at individet, og i dette tilfelle ungdommen, med sine egenskaper vil kunne yte noe for andre og til fellesskapet. Hvis de unge opplever dette, utvikles selvervsettelse. Oppdraget kan bety at det gir Messi økt selvfølelse. Messi posisjonerer seg som at dette er noe han må gjøre og håper søsknene hans en dag vil forstå at han egentlig var en helgen. På denne måten får han aksept på at han hadde rett i at det var best å dra fra et land som ikke tok vare på muslimene og kjempe for oppreisning av deres egen gruppe. Messi drømmer om en rettferdig avslutning, et bibelsk plot.

Jesus og Muhammed er forbilder til begge guttene i disse historiene. Helter og individualister som gikk sine egne veier. De trosset smerte og utenforskap. De måtte «snu det andre kinnet til». Forbilder som måtte tåle å ikke bli forstått og godtatt, men levde i håpet om at en dag skulle oppreisningen komme.

4.4 Oppsummerende refleksjon

Denne studien har forsøkt å belyse sekteriske miljøer i et diskursivt perspektiv. Studien har fokusert på hvilke språklige strategier som er med å skape håp og tilhørighet i de utvalgte tekstene. Samt å forske på hvordan utenforskap er med å rekruttere til radikaliserings. Nedenfor presenterer jeg noen oppsummerende refleksjoner med bakgrunn i analyse- og drøftingskapittelet. Bøkene er skrevet ut fra sin kulturelle kontekst som handler om å avsløre hva som foregår innenfor sekteriske miljøer. I analysen av materialet var det flere diskurser som ble synlige. Det er kun rom for egendefinerte absolutte sannheter og det fremkommer en manglende toleranse for andres synspunkter. Gjennom «vi`et» i miljøet reproduseres de samme holdningene og oppfatningene. Det skrives frem at miljøene er kritiske til naturvitenskap og forskning. Frelsediskursen synliggjør en monoteistisk diskurs der man vil noe enhetlig for alle i hele verden. Verden skal kategoriseres i et rasjonelt system. Du er enten frelst eller ikke. «Jeg er veien sannheten og livet» Det har nedfelt seg som en sannhet gjennom tusen år. Det å ha tilgang til å kunne frelse og å utøve helbredelser kan gi økt selvfølelse. Det kan gi en følelse av makt og bekrefter egenverd, noe som gir ungdommene håp. Noen ungdommer er villig til å gå langt for å søke anerkjennelse (Honneth, 2008). I noen tilfeller er de også villig til å utøve vold i Guds navn. Språkspill om demoner, ritualer og eksorsisme kan virke fascinerende på unge mennesker. I en fase av livet hvor unge skal velge retning kan miljøene framstå som tiltrekkende fordi det tilbys klare mål, regler og riter. De blir tilbudt en ny identitet. Konservatismen blir det ekte progressive når alt annet akselerer i det mange oppfatter som grenseløshet (Brinkmann, 2015). Ved motstand fra andre kan det benyttes symboler, overdrivelse «Jesus er veien til livet» klistret utover, for vise sin tydelige kamp. Eksistensdiskurs og behov for mening gjør at mennesker søker tilbake til religion i nye variasjoner i dag «Gud har flyttet inn» og for fundamentalister både innen islam og kristendom handler det like mye om en protest mot modernitet fremfor rettet. Tiden vi lever i, opplever mange ungdommer kaotisk, gjør at folk søker noe å støtte seg til. Religionen kan tilby dette i form av forutsigbarhet, helhetlig forståelse og sammenheng. Det gir håp i en verden som kan framstå som et farlig sted. I tillegg tilbyr sektene oppmerksomhet, mening og trøst. Det gir ungdommene en følelse av tilhørighet. Vi konstruerer ideer, og klamrer oss til konstruksjonene helt til det kommer et punkt der de ikke har noen funksjon for oss lenger. Da begynner vi å stille spørsmål.

Redsel for det ukjente, fremmedgjøringen av det vi ikke forstår bidrar til at diskurser om sekter forsterkes og opprettholdes i sosial praksis, av mediene og politikere. Det er skrevet frem nedsettende språkhandlinger som bekrefter polariseringer og en gjensidig redsel mellom de innenfor og de utenfor miljøet. Mangel på egen toleranse, egen åpenhet og språkspill som skremmer er med å skape avstand til omverden. I materialet fremkommer tydelige patriarkdiskurser om manipulerende og sterke ledere, noe som innfrir forventningene til denne diskurser. Patriarker som gir og tar om hverandre.

Religionspsykologien mener det er sammenheng mellom at konfliktfylte relasjoner til den jordiske far vil speiler seg i forholdet til den himmelske far. Med en dominerende og krevende far vil man kunne tolke Gud på samme måte og godta strenge regler for å passe inn i guds skaperverk. Diskursen om de unge som offer som skal passe inn i et gammeldags og maskulint kjønnsrollemønster skrives fram i materialet. Nettet spiller en viktig rolle i formidlingen av propaganda (Vestel, 2016). Handlingsrommet som normene tilbyr er veldig trange og det kan være krevende å passe inn, samtidig er reglene tydelige. Ulike subjektposisjoner kan føre til diskurskamper der de unge må velge mellom religion eller livet utenfor meningsfelleskapet. Ungdom som faller utenfor og søker orden i kaoset er lettere å fange inn i slike systemer. Subjektposisjonene og praksiser som er skrevet frem i dette materialet fører til utenforskap. Begrepet sekter brukes som betegnelse på religioner vi ikke liker, i følge Steve Bruce gjengitt i Skoglund (2011). Det fanger sektmedlemmer inn i ideer om hvem de. Praksiser om å respektere minoriteter og annerledeshet kjempes for hver dag. Mennesker har behov for håp og tilhørighet. Noen former for å drive åndelighet på er mer populært enn andre. Enkelte religiøse menigheter har fått et ekstremt dårlig rykte (Skoglund 2011). Mine funn viser at det kan handle om at miljøene selv har mangel på toleranse og at språkspillene som brukes kan skape avstand til omverden.

5. AVSLUTNING

5.1 Oppgavens pålitelighet, troverdighet og overførbarhet

Det som har kommet fram i denne analysen er bare en versjon av verden fordi diskursteorien forutsetter at all kunnskap er konstruert. Analysen kan dermed ikke løsrives fra denne vitenskapsteoretiske forankringen. Det har vært et viktig poeng å vise gjennomgående transparens i undersøkelsen. Underveis har jeg som forsker gitt en grundig beskrivelse av den konteksten oppgaven er situert i, blant annet gjennom deling av mitt forhold til pinsebevegelsen i innledningskapittelet. Mitt forhold til miljøet jeg forsker på har konsekvenser for min rolle som forsker i den diskursive produksjonen. Jeg har jobbet med å ta på meg forskerbrillene som en antropolog som undersøker et fremmed meningsunivers. På den måten har jeg fått et «fugleperspektiv» på oppgaven, men uansett vil min forforståelse være med å prege min forankring (Jørgensen og Philips, 2019, s. 32 -33, 121). I denne oppgaven synliggjør jeg min rolle og hvilke posisjoner jeg har tatt i hele forskningsprosessen og fremgangsmåten er detaljert beskrevet. All teori som er brukt i prosjektet er det mulig å etterspore. Gjennom et sosialkonstruksjonistisk epistemologisk ståsted og en nærlesing av litteratur som kilde til data har forskningen forsøkt å vise hvordan mening dannes, forhandles og konstrueres i disse tekstene. En diskursiv tilnærming med hensikt å forsøke å bidra til en større forståelse av radikaliseringsprosesser (Jørgensen og Philips, 2019).

I denne studien har jeg sett på hvilke tilgjengelige diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier. Min motivasjon for denne vinklingen har bunnet i et ønske om å få øye på de usynlige kreftene som informerer ungdommenes valg. De mange problemorienterte fortellingene om unge som går inn i sekteriske miljøer blir formidlet gjennom media og litteratur. Det bidrar til å opprettholde forestillingene om hvem de er og hvilke prosesser de går igjennom. Disse forestillingene er med å forsterke sektlignende religiøse-gruppers opplevelse av å være en marginalisert gruppe i det norske samfunnet. Streng

konservatismen blir det ekte progressive. Det blir et utslag på usikkerheten og utenforskapet mange lever i.

5.2 Hvilke funn fant jeg som svarer på problemstillingen

Studien har undersøkt hvilke diskurser i og om sekteriske miljøer bidrar til en forståelse av radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i to ungdommer sine historier. Med problemstillingen til grunn har jeg reflektert med utgangspunkt i disse forskningsspørsmålene:

Først har jeg drøftet hvilke språklige strategier er med å skape håp, videre har jeg drøftet hvilke språklige strategier er med å skape tilhørighet og til slutt har jeg drøftet hvordan utenforskap er med på å rekruttere til radikaliserings i de utvalgte tekstene. Underveis har jeg drøftet hvilke diskurser som skjuler seg i sitatene. Jeg avrunder analysekapittelet med en oppsummering om at «sekter» er en del av en marginalisert diskurs med sterkt press fra andre dominerende diskurser. Sekter fremstår som en Religiøs gruppe man ikke liker og gjerne forstås på en negativ og devaluerende måte. Det skrives fram gjennom kulturelle praksiser og diskurser.

5.3 Selvrefleksjon og mangler ved oppgaven

Metodisk sett kan det stilles spørsmål om to bøker er nok der dyptgående temaer kan berøres og hvor godt analysen er representativt for sekt temaet. Hadde jeg valgt en annen metode enn diskursanalyse hadde andre spørsmål blitt berørt. I studiet hadde jeg stor glede av Carla Willig og FDA som analyseverktøy. Det førte til en mer operativ analyseprosess. Jeg fant lite teori på far og sønn relasjoner familierapien. Der måtte jeg støtte meg på alternativ teori fra religionspsykologien. Det er mange spennende retninger å gå for videre forskning.

5.4 Fremtidig forskning

I denne studien hadde det også vært interessant å forske på om unge motiveres av eventyrene og spenningssøkende motiver. Se om det er en sammenheng mellom unge som får kick av vold og krig som en del av et større bilde med perspektiver på fortellinger om helter og skurker. Hvordan man bekler seg i rollen som kriger eller den konservative lederen som ønsker å rydde opp i «galskapen». Unge går inn i religioner med sekteriske trekk for å skape betydning for sitt eget liv. Ungdom kan like klare regler, oppgaveløsning og riter. Det kan skape orden og forutsigbarhet. Det kan oppleves som trygt, en militærdiskurs. Behovet for annerkjennelse er en viktig side av det. Ideene om hvordan de skal få denne annerkjennelsen kan komme fra populærkultur som spill, filmer og serier (Vestel, 2017). Radikalisering som handler om aktive veivalg, attraktivt med uniformering og gevær. Disse guttene ønsker å være helter og noen av de gjør en grundig jobb for å bli det. Det krever både disiplin, planlegging og gjennomføringskraft. Egenskaper som i seg selv ofte ikke er uønsket.

Litteraturliste

Annfelt, T. (2008). *Den viktige far: Representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter*. Tidsskrift for kjønnsforskning (trykt utg.). nr 1 (2008). s.42-56

Bauman, Z. (1998). *Postmodern religion?* IP. Heelas (red.), *Religion, modernity and postmodernity* (s.55-78). Oxford: Blackwell.

Bentzrød, S. (2011, 19 oktober) *Liten hjelp til avhoppere*, intervju med Berit Okkenhaug, Aftenposten. Lastet ned 11. juni 2020 <https://www.aftenposten.no/norge/i/WRkra/liten-hjelp-til-avhoppere?>

Bjørgero, T. (2011). *Dreams and disillusionment: engagement in and disengagement from militant extremist groups*. *Crime, law and social change*, 55(4), 277-285.

Brinkmann, S. (2015). *Stå i mot, si nei til selvutvikling*. København: Svend Brinkmann & Gyldendal.

Bruce, S. (1999). *Choice and Religion: A Critique of Rational Choice Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Danbolt, L. J, Engedal, L.G, Hestad, Lien, L og Stifoss-Hanssen, H. (2014). *Religionspsykologi*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Davidson, B. A. (2012). *Svar på tiltale, nye ateister, gamle anklager og gode grunner for tro*. Oslo: Lunde forlag

Derrida, J. (2006). *Dekonstruksjon. Klassiske tekster i utvalg* (oversettelse, innledning). Spartacus.

Egedius, T. (2017). *Jesussoldaten, Gutten som skulle vinne landet for Gud*, Oslo: Cappelen Damm AS.

Farooq, A.K (2017). *Mine brødre*. Oslo: Aschhoug&Co (W.Nygaard).

Foucault, M. mfl. (1972) 1999c: «*Social Work, Social Control an Normalization*” I Chambon, Irving og Epstein (red.) 1999; s. 83-97.

Foucault, M. 1972. (1969). *The Archaeology of Knowledge*. London Routledge. Oversat fra *L'archéologie de Savoir*, Paris: Gallimard.

Furseth, I. & Repstad, P. (2003). *Innføring i religionspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gule, L. (2012). *Ekstremismens kjennetegn*. Oslo: Spartacus Forlag AS.

Gupta, R.E. (2012, 21. januar). *Åpner terapidøren for Gud*. Forskning.no Lastet ned 2. juni, 2020 <https://forskning.no/universitetet-i-oslo-psykiske-lidelser-religion/apner-terapidoren-for-gud/728881>

Holmgren, A. (2010). *Alle kan tale om traumer. Hvorom der ej kan tales, bør der ikke ties*. Fokus på familien, nr. 4. s. 1-25.

Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse, om de sosiale konfliktenes moralske gramatikk*. (s.40 -72) Oslo: Pax forlag.

Huseby, V.B. (2016, 30 september). *Åndenets avmakt*. Intervju med Per M. Aadnanes, Vårt land.

Hundvin, J. (2016, 25 mars). *Gjævert ønsker seg debatt om de store ordene*, Dagen. Lastet ned fra Dagen.no, 8.Juni 2020.

<https://www.dagen.no/Nyheter/2016-03-25/%C3%98nsker-seg-debatt-om-de-store-ordene-321306.html>

Hårtveit, H. og Jensen, P. (2004). *Familien - pluss én: Innføring i familieterapi* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Jensen, P. og Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt.

Johnsen, A. og Torsteinsson, W.V. (2012). *Lærebok i familierapi*. (2.utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Justis- og beredskapsdepartementet (2014). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme»* (06). Lastet ned 11.mai. 2020.

https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf

Jørgensen, M. W., Phillips, L. (2019) *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Lock, A og Strong, T. (2014). *Sosialkonstruksjonisme. Teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget, Bergen.

Lundby, G. (2009). *Terapi som samarbeid om narrativ praksis*. Falun: Pax Forlag

Madsen, O. J. (2017) *Den terapeutiske kultur*. Oslo: Universitetsforlaget

Mer Film A/S. Norge. (2019, 4 oktober). Spillefilm, *Disco*, Oslo, regi og manus: Jorunn Myklebust Syversen.

Middelborg, Lilledalen, Walther Tindeberg, Solevåg, Lang (2007) *Parterapi-Tryggere barndom, en nyttig tilnærming for barn som lever med vold i familien*. Fokus på familien nr 4, s. 292-311.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, NKVTS, (2008). *Religiøse grupper og bruddprosesser, kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov*. Lastet ned 8. juni. 2020
<https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/religiosegrupper.pdf>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, NKVTS, (2019). *Vold i oppveksten: varige spor?*. Lastet ned 10.juni. 2020
https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

Nietzsche, F. (1997). *Den muntre videnskap*. Fredriksberg: Det lille forlag.

- Parker, I. (1992). *Discourse dynamics: Critical analysis for social and individual psychology*. London; New York: Routledge.
- Potter, J & Wetherell, M. (1987) *Discourse and Social Psychology*. London: Sage.
- Revell, L. (1996). *The return of the sacred*. I S. Wolton (red.), *Marxism, mythicism and modern theory* (s.111-134). Basingstoke: MacMillan.
- Roy, O. (2004). *Globalized Islam: The search for a new Ummah*. New York: Columbia University Press.
- Schaanning, E. (2000). *Modernitetens oppløsning. Sentrale skikkelser i etterkrigstidens idehistorie*. Oslo: Spartacus forlag.
- Skoglund A. (2011). *Sekter*, Oslo: Humanetisk forbund.
- Skrede, J. (2017). *Kristisk diskursanalyse*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk A/S
- Strømmen Ø. (2016). Aftenposten, 22. april. *De frafalne forteller*. Lastet ned fra Aftenposten.no 8 juni 2020 : <https://www.aftenposten.no/kultur/i/6n3be/de-frafalne-forteller?>
- Stærk, B. (2012). Aftenposten 25. desember. *Den skjulte minoriteten – konservative kristne i Norge*, Lastet ned fra Aftenposten.no, 8.juni 2020: <https://www.aftenposten.no/meninger/i/L0J7x/den-skjulte-minoriteten-konservative-kristne-i-norge>
- Sveinall, A.T. (2000). *Troende til litt av hvert. Om religiøs sekterisme og sjelesorg*. Oslo: Verbum forlag.
- Sveriges Television. Sverige. (2020, 12.januar). Dramaserie: *Kalifat*. Manus: Wilhelm Behrman, Regi: Goran Kapetanović.
- Sørhaug, T. (1996). *Fornuftens fantasier: antropologisk essays om moderne livsformer*. Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2016). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2017). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse -og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

W. Jørgensen, M og Phillips, L. (2010). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Westmark, T. (2009) *At tale er at handle. Fokus på initiativer i unges fortællinger*. Fokus på familien s. 20–35

Wetherell, M. (1996a) *Group conflict and the social psychology of racism* M. Wetherell (red), *Identities, Groups and Social Issues*. London: Sage.

Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. England: Open University Press.

Wittgenstein, L. (1953). *Philosophical Investigations*. Oxford Blackwell Publishers.

Øfsti, A.K.S. (2010). *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Oslo: Universitetsforlaget

Øfsti, A.K.S. (2013) *Å lese etter teksten - Om teksters betydning for terapeutisk praksis, om å være leser og skriver av tekster om terapi, trøst og forandring*. Oslo: Universitetsforlaget.